SAYI : 73 HAZİRAN 1968 2 LİRA

Barış Dünyası

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

27 Mayıs Sosyalizme Yönelmiş Bir İhtilal midir?

Ne Olduğumuzu, Nerede Bulunduğumuzu Bilmeliyiz.

Gençlikte İdeal Buhranı

Bütün şoför
arkadaşlar biliyor:

FISK
en yumuşak,
en sağlam lâstiktir!

FISK lâstikleri takılı vasıtalar ile yolculuk daha zevkli, daha emindir! Rahat bir yolculuk temin etmek için... lâstiğin ömrünü uzatmak için FISK lâstiklerinde her türlü tedbir alınmıştır. FISK'ten şaşmayınız.

FISK
EMNİYET
DEMEKTİR.

(Man Ajans :)

Barış
DÜNYASI

AYLIK SİYASİ
FİKİR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi
B A Ş A R
Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü
Günay ALOK
İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN
Dış Münasebetler Şefi
Raif BALCI
Ankara Temsilcisi
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E - 8
Çankaya
TEL: 12 48 91

İdare yeri: Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38
Mektup adresi:
P.K. 478 - İstanbul

Abone: Yıllığı 24 TL.
Sayısı: 2 TL.

İlân: Tam sayfa:
600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih:
31 Mayıs 1968

★
Basıldığı Yer:
YÖRÜK Matbaası
★
Sayı: 73 — Cilt: 9

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

Olaylar - Yorumlar

27 Mayıs, Sosyalizme Yönelmiş bir ihtilâlmiydi?

27 Mayıs 1960 ın alaca sabahında bir güneş doğarak memleketimizin karanlık ufkunu aydınlatacağı ümidiyle ihtilâli heyecanla karşılayanlar, bugün ellerini şakaklarına dayayıp acı acı düşünmeye başlamışlardır.

Bu ihtilâlin başlangıcı sayılan 28-29 Nisan Üniversite olaylarının yıl dönümü vesilesiyle Ankara'da tertiplenen «Devrimciler Güç Birliği» mitingi, 27 Mayıs'a yöneltilen manâ ile vardırılmak istenen sonuç hakkında kamu oyunu aydınlatan uyarıcı bir hareket olmuştur. Sözünü ettiğimiz mitinge, bu ihtilâli yapanlardan şimdi Tabii Senatör olan ve «Devrimci Güç Birliği» adını verdikleri sol örgütün başkanı bulunan sayın Mucip Ataklı tarafından idare edilmekteydi. Yine Tabii Senatörlerden birkaç Millî Birlikçi de onunla beraberdiler. Bu mitingde en aşırı solcu profesör ve yazarlar konuşmaya davet edilmişler, ve hepsi de gelmişlerdi. «Devrimci Güç Birliği» 27 Mayıs'ın amaçları içinde zinde kuvvetleri biraraya getirmek için kurulmuştu. Bundan dolayı yapılan bu mitingte bu amaçlar dile getirildi: İhtilâl solun yolunu açmıştı. Türkiye'de sosyalist bir idare mutlaka kurulacaktı. Bu Atatürk'ün yolunda ve izinde olduklarını söyleyen Devrimci Güç Birlikçilerinin sarsılmaz hedefiydi. Amerika bu memleketten kovulmalıydı. İkinci millî kurtuluş savaşı başlamıştı. 27 Mayıs bunun için olmuştu.

SÖZÜNÜ ettiğimiz bir anma töreniydi, ama, hemen ana-baba günü halini aldı. Komünizme ve sola karşı olan gençlerle Devrimciler arasında kanlı çarpışmalar oldu. Böylece de ertesi günkü gazetelerde yalnız olayların bu yönü uzun boylu yer aldığından, kimin ne söylediği pek bilinemedi. Ama solcu profesör Bahri Savcı, solcu yazarlar Aziz Nesin ve İlhan Selçuk gibilerin ağızlarından neler döküleceğini bilmek için mutlaka mitingte bulunup konuşulanları dinlemeye ihtiyaç yoktu. Bugün vesiylesiyle Türkiye İşçi Partisi Başkanı sayın Aybar'ın söyledikleri de mitingte söylenenlerin ayniydi :

«28-29 Nisan devrimci gençlik hareketini ve bu yürekli çıkışın aziz ölülerini bugün saygıyla anıyoruz. 28-29 Nisan 1960 hareketi tarihsel anlamıyla devrimci Türk gençliğinin yurdumuzda üslenmiş olan Amerikan emperyalizmine karşı ve onun Türkiye'deki uydusu kapkaç kapitalizmine karşı kütlece yürekli ilk çıkışıdır. Devrimci Türk gençliği o günden bu yana olayların içinde yoğrula, bilinçlene tam bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele eden emekçi halkımızın ayrılmaz bir rüknü haline gelmektedir.»

27 Mayıs'nı sola yönelmiş bir ihtilâl olduğu, ve sola yapılan her hücumun bu ihtilâle ve dolayısiyle Atatürk devrimlerine karşı yöneltilmiş sayılacağı iddia olunuyor. Sayın temelli senatörlerimiz, bu tezi yürütmek için örgütlenmişler, ve kütle hareketlerine geçmişlerdir. Etraflarına, solcu güçleri toplamayı başardıkları da görülmektedir. Demek oluyor ki 27 Mayıs 1960 ta bu hareketi yaparken ve daha önce hazırlarken hedefleri sosyalist bir ihtilâldi.

Fakat bu hedef önceden açıklanmamış, politika yapılarak gizli tutulmuştur. Herkese «Meşruluğunu kaybetmiş bir iktidarı devirmek ve yerine milletin seçeceği adamları getirmek» için ihtilâl yapıldığı söylenmiştir. 27 Mayıs'da halkımızın bü-

yük çoğunluğunda beliren sevincin ve doğan ümit ışıklarının nedeni buydu. Şimdi sayın Ataklı ve arkadaşları, maksat ve hedeflerini gizlemeden dobra dobra ortaya atmış, ve solcuları saflarına alarak bir güçbirliği cephesi kurmuşlardır. Onlara, taşıdıkları ve yaymaya çalıştıkları solcu fikirler dolayısıyla birşey demeye hakkımız yoktur. Ancak bir sol ihtilâl gösterisi niteliğindeki mitinglerini, 27 Mayıs başlangıcı saydıkları 29 Nisan Üniversite olaylarını anma töreni dolayısıyla tertiplemeye de hakları olmamak lâzımgelirdi. Çünkü bu suretle, 27 Mayıs İhtilâlinin particilik yüzünden bozulan millî birliği yeniden kurmak gibi kutsal bir amaç taşımadığı; tersine milleti birbirine düşman kamplara ayırarak millî birliği ve beraberliği kökünden sarsmak için yapılmış tehlikeli bir hareket olduğu şüphesi uyanmıştır.

Sayın Millî Birlik Komitesi eski üyelerinin tertipledikleri, ve **«Bu memleketin düşmanları** (Amerikalılar), **dost gözükerek üsler kurmuşlar; Bankalara el koymuşlar; siyasî partilerin içine girip örgütlenmişler ve iktidara geçmişlerdir; kahrolsun Amerika, kahrolsun Nato»** diye konuştukları mitingde, kanlı hâdiseler olmuştur. Öngörülen hedef arasında ve belki başına sol ihtilâle akım sağlayacak olayların başgöstermesi de yeraldığı anlaşılmaktadır. Seçilmiş konuşmacıların kişilikleri ve konuşmaların baştanbaşa tahriklerle dolu olması, bunu göstermiştir. 27 Mayısı, millî bayramlarımız arasında kabul ettiğimize göre, bugünkü kutlayacağımız tarihten bir ay kadar önce, sol damgası basılmak suretiyle bu ihtilâli halkımızın büyük çoğunluğunun gözünden düşürmeye çalışmak, görülmemiş bir basiretsizlik veya patavatsızlık örneği olmuştur. Sayın Ataklı ve arkadaşları 27 Mayıs'ın bir sol ihtilâl hareketi olduğu iddiasını ortaya atmakla bu ihtilâlin yalnız tarihî prestijine darbe vurmakla kalmamışlar, karşı fikir ve hareketlerin kuvvetlenmesinede sebep olmuşlardır.

ŞİMDİ bu sonuç karşısında, devrimci güçbirliği hareketine katılmamış olan diğer Millî Birlik Komitesi eski üyelerine önemli bir vazife düşmektedir: 27 Mayıs İhtilâlini ne için yaptılar? Ve sayın Ataklı ve arkadaşlarının solcu güçbirliği hareketi hakkında ne düşünüyorlar? Bunu açıkça Millete duyurmaları, bu durum karşısında, kendileri için kaçınılmaz bir vazife olmuştur.

Ne İstedikleri Açık..!

29 Nisan'da Ankara'da tertiplenen ihtilâle çağırı mitinğinde, eski Millî Birlikçi şimdi temelli Senatör sayın Kâmil Karavelioğlu şunları demiş :

— 27 Mayıs Anayasasını müteahhitlikten gelme, işbirlikçilikten gelme bir Mason'a emanet ettiğimize ve bu gafleti gösterdiğimize çok üzgünüz

«Bu iktidar sosyal devleti kuramaz. Bu iktidar mı memleketi emperyalistlerden kurtaracak? Bu iktidar mı sahtekârları, hırsızları, soyguncuları ortadan kaldıracak? Bu iktidar birşey yapamaz. İrticaı körükler ve birgün uğrunda kellesi gider. Gericilik olayları Güvenlik Kuruluna intikâl etmiştir. Sayın Başvekil, zavallı Başvekil Güvenlik Kurulunda hesap vermiştir. Seçim sonuna kadar mühlet istemiştir. Oyunlar fazla sürmiyecek. Ben Sosyal Devlete acıyorum; ben laik demokratik bağımsız Türkiye'ye acıyorum. Yoksa Demirel'e acıyacak kadar hümanist deyilim. Uygulasa da uygulamasa da Anayasa, Adalet partisinin başını yiyecektir. Anayasa ile AP. nin devrimcilerle gericilerin bir kazanda yaşamalarına imkân yoktur.»

VAKİA 27 Mayıs, objektif ve bilimsel tahlili yapılarak Tarihe gerçek anlamiyle henüz tescil edilmemiştir. Birkısım insanlar, DP iktidarının başında olan bir veya iki kişi «Şunu şöyle yapsalar, şunu da şöyle yapmasalardı ihtilâl olmazdı» diye, toplum içindeki bu patlama-

yı basit nedenlere bağlarlar. Birkısmı ise, 27 Mayıs'ın hedefi «çok partili rejime uy gun bir Anayasa yapmaktan ibaretti» fikrindedirler. Bu gibilerin karşısında, bu ihtilâlin memlekette sosyalist bir rejim kurmak, ya da bir süre inkilâpçı bir diktatörlük sayesinde memleketin ana davâlarını halletmek için yapıldığı iddiaları da vardır. Bütün bu birbiriyle çelişen görüşlerden hiç birisine, hiç olmazsa tek neden olarak, değer verilemiyeceğine şüphe yoktur. Eğer bir toplum hareketini, onu yaratan ve yöneten insanlar manâlandıramamışlarsa, sonra gerek onlar ve gerek başkaları tarafından birçok yakıştırmalar yapılabilir; ve «maksat şudur budur» diye çeşitli tezler ortaya atılabilir. 27 Mayıs için bugüne kadar olanlar da bundan ibaret kalmıştır.

İhtilâl ve harp gibi toplum hareketlerinin dışta görünür nedenleriyle içe görünmeyen gerçek sebepleri ayrıdır. Çok defa ve hemen hemen her zaman hareketin patlaması bu dışta görünür nedenler yüzünden olur. Patlama bir toplum bunalımı ve heyecanı devresinde başlar. Bu dönemde genel olarak şuur değil, duygu hâkimdir. Hareketi yaratanlar ve kumandaları altına koymayı başaranlar bile nedenini kavrama gücüne ulaşamazlarsa, önfikirleri, duydukları heyecan ve bunalım ölçüsünde bir izaha varırlar. Nitekim 27 Mayıs ta, «Üç ay içinde seçimler olacak ve kazananlara iktidar teslim edilecektir» diye yapılmıştı. İhtilâl başarıya ulaştıktan sonra, bununla iş bitmiyeceği anlaşıldı. Fakat neden dolayı ihtilâle gidildiği onu yapanlarca meçhul olduğu, ya da sebep başka başka tanındığı için, Millî Birlik Komitesi bir fikir, bir hedef etrafında birleşemeden parçalandı; ve kalan parça da bir Anayasa ve Seçim Kanunu yaptırarak iktidarı bırakmaya ve Senatoda ömürleri boyu sağladıkları yerle yetinmeye mecbur kaldılar. Şimdi içlerinden birkaçının, Devrimci Güç Birliği hareketiyle, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanının demecinde ifadesini bulan hedefe yönelmiş yeni bir harekete önyaak olmaları, bu durum karşısında, hayli anlam taşımakta, ve Devrimci Güç Birliğinin gerçek yüzüne ışık tutmuş bulunmaktadır.

Evet; Türkiye'de 27 Mayıs yarım kalmış, hedefine ulaşamamış bir harekettir. Ancak tamamlanmış ve hedefine varmış olsaydı ne olacaktı? Bu önemli soruya cevap bulabilmek için ihtilâlcilerin millete ilân edilenden başka gizli tutulmuş bir hedefte, yani sol bir ihtilâl hedefinde birleşmiş olup olmadıklarının anlaşılması gerekir. Komite üyeleri -ikisi müstesna-hamdolsun sağdırlar. Şimdi sayın Mucip Ataklı ve arkadaşlarının TİP'in paralelinde 27 Mayıs'a verdikleri anlamda aynı düşüncede midirler? Bunu kendilerinden sormaya ve hepsinden teker teker cevap istemeye hakkımız vardır.

Bizim bildiğimize göre 27 Mayıs; Demokrat Parti iktidarının - neden dolayı hürriyet ortamında bocalayıp durduğunu kavrayamamış olmasından doğan - hürriyetlere sırt çevirmiş durumuna karşı bir tepkiden ibarettir. Çiğnenmiyecek bir Anayasa yaparak ihtilâle son verme kararları bunun böyle olduğunu göstermektedir. Oysaki şimdi, eski Millî Birlik Komitesinin hayli nüfuzlu birkısım üyeleri ihtilâl hedefinin sol bir rejim kurmak olduğunu iddia etmekte, ve işe yeniden başlamaya hazırlanmaktadırlar.

Millî Birlik Komitesi üyelerinin millete karşı cevap vermeleri gerekir: Onlar da böyle mi düşünmüşlerdi? Yani Devrimci Güçler Birliği kurarak meydanlarda milleti birbirine kırdırmaya ve sol bir ihtilâle ortam hazırlamaya çalışan arkadaşlariyle fikir birlikleri var mıdır?

Bizce bu nokta karanlıkta bırakılamaz. Maksat ve hedefini gizlemeden apaçık ortaya atan TİP ve onun sayın lideri 27 Mayıs'a ne manâ veriyorsa, sayın temelli senatör Mucip Ataklı ve yanındaki arkadaşları, sayın prof. Bahri Savcı da bu ihtilâli aynı açıdan manâlandırmakta ve değerlendirmektedirler. Ataklı ve arkadaşları dışındaki eski Millî Birlik Komitesi üyeleri, 27 Mayıs'ın ne olduğunu bilmemiş olmaları mümkündür; ama, ne olmadığını bilmemelerine imkân yoktur. Bütün iyimser görüşlere rağmen, henüz ihtilâl tehlikelerinden kurtulmuş olmadığına inandığımız Türkiye'nin ve bugün korunup yaşatılmasına çalıştığımız rejimin kaderini tâyin edecek nitelikte olan bu sorunun artık ke-

sin olarak cevaplandırılması ve Anayasa düzeni içinde Devrimci Güç Birliğinin bir ihtilâle hazırlık hareketi olup olmadığının apaçık meydana çıkması lâzımdır.

Gençlikte İdeal Buhranı

YÜKSEK öğrenim gençliğinin bizde de sol akımlara hareket ve enerji kaynağı olması, birçok yaşlı çevrelerde endişe doğurmakta, ve bunlar: «Gençlerimiz okuyacak yerde sokaklarda nümayiş yapıyorlar; bağırıp çağırıyorlar, huzur bozuyorlar» diye yakınmaktadırlar.

Şunu hemen belirtelim ki, gençliğin yalnız sol değil, memlekette yaşayan bütün fikir akımlarına, doğan olaylara karşı bir tutumları, bir davranışları olması, onların derslere başlarını eğip ilim ve irfan sahibi olmaya çalışmaları kadar önemlidir. Şimdi yüksek öğrenim gençliğinin sağ-sol, ileri-geri ne kadar fikir ve aksiyon akımı varsa bunlardan hepsine kapılmış, bu akımlarda şuraya buraya sürüklenmiş olmaları, bir ideal buhranı içinde olduğumuzu göstermektedir. Tehlikeli olan gençlerin derslerini bırakarak sokaklara dökülmesi değil, ideal buhranı içinde bunalıp kalmalarıdır. Bunda ise gençlerin en ufak bir suçu yoktur. Bütün günah, millî cinayet denmesi gereken sorumluluk yaşlılara aittir. Babaları, anaları, hocaları, paşaları, beyleri, kısası bu toplumu yöneten bütün kişileriyle günah ve cinayet işlemekteyiz. Bir memlekette ne ekonomik, ne politik, ne de başka hiç bir buhran, ideal buhranı kadar korkunç olamaz. Çünkü iedal, toplumun ruhunu, canını teşkil eder; ekonomi, politika, kültür, estetik ve diğerlerinin hepsi bedendir, uzuvlardır. Can olmayınca uzuvlar ve beden yaşayamaz.

TARİHİN derinliklerine inerek, Türk milletinde ideal buhranının Osmanlı devrinden başladığı ve bu yüzden imparatorluğun çöktüğü konusunu inceleyecek değiliz. Burada biz, karanlıklarla dolu bu dönemi atlattıktan ve Atatürk sayesinde yeni millî Türk devletini kurarak Osmanlı boyunduruğundan kurtulduktan sonra, neden dolayı ideal buhranın içine düştüğümüz üzerinde duracağız.

KABA KUVVET

Kayseri'de TİP'nin seçim propagandası konuşmalarını bir grup genç taş, sopa ve gazoz şişeleriyle yaptıkları saldırı sonunda sabote etmişler, ve kavga çıkartarak beş on kişinin döğülmesine ve yaralanmasına sebep olmuşlardır.

Böyle saldırılar, memlekete komünizmden daha tehlikelidir. Açık söyleyelim: Bu gibi kaba kuvvet gösterileri yalnız komünistlerin işine yarar. Hattâ bunları çok kere kendileri hazırlar ve uygularlar.

TİP Komünist olmadığını söylüyüor; biz de buna inanmaktayız. Çünkü Türkiye'de Komünizm satma, müslüman mahallelerinde saylangoz satmaya benzer. Fakat ne olursa olsun, hiç kimsenin sesi kesilmemelidir. Bundan dolayı TİP'de susturulmamalıdır. Çünkü böylesine susturuldukça güçlenir, ve için için yayılır. Hele kaba kuvvet kullanarak, en meşru hakkı olan seçim propagandası yapması engellenirse!.

Yoksa bunları TİP kendisi mi tertipliyor?

Atatürk yepyeni bir devlet kurdu ve Türk milletini yeniden teşkil etmek istedi. Yaşlılar, hattâ Atatürk'ün yanında çalışanlar ve çarpışanlar bile bunu anlamadılar. Millî mücadeleyi, Hilâfeti ve Saltanatı, yani Osmanlı imparatorluğunu kurtarmak için yaptığımızı sanıyorlardı. Oysaki Atatürk, altı yüz sene boyunduruğu altında inlediğimiz bu imparatorluktan milletini ayırmak ve kurtarmak için savaşıyordu. İçimizde hâlâ Osmanlı özlemi yaşıyor. Bu karanlık devirle öğünmek küçüklüğünden bir türlü kurtulamıyoruz. Sanki Türk milletinin nesi varsa nesi yoksa hepsi Osmanlı sayesinde olmuş!

Atatürk bunun bir Osmanlı uydurması olduğunu, Türklerin çırıl çıplak en geri bir toplum olarak ayrıldıkları bu imparatorluktan evvel çok ileri medeniyetler meydana getirmiş, devletler kurmuş olduğu ger-

şeğini tarihin derinliklerine inerek keşfetti ve gösterdi. Buna biz yaşlılar, Osmanlı olmaktan kurtulamayanlar «uyduruyor» dedik, ve inanmadık.

Osmanlı olmakta okadar direnmekteyiz ki, 1950 de ilk defa milletin kendi iradesiyle iş başına getirdiği adamları, Demokrat Parti politikacıları, sanki bütün millet osmanlılığı özlüyormuş gibi, Türkçeleştirilmiş Anayasayı tekrar Osmanlıcaya çevirdiler. Dün bile Muallimler Cemiyeti -yaptığı toplantıyle- dilimizin osmanlıcadan ayrılmasına karşı isyan bayrağını çekti.

OYSAKİ Türk halkı, Osmanlıdan, Osmanlıcadan, Osmanlının her işinden ve halinden el'aman demişti, ona hiç bir zaman uymadı, inanmadı, yaklaşmadı. Devlet-millet düşmanlığı, aydın-halk ayrılığı, dil ayrılığı, bütün ayrılıkların nedeni budur.

Osmanlı, halkı kendine bağlamak için dini vasıta yaptı. Çünkü Türk halkı devletini sevmiyordu ama, dinini seviyordu. Bundan dolayı en imansız, en islâm düşmanı gâvurlar Osmanlı olup devleti ellerine alınca halka kendilerini en koyu dindar gösterdiler. Din adına her türlü cinayetleri işlediler; istedikleri fetvaları alarak istediklerini yaptılar.

Osmanlının bu dindarlık tarafı, yani esasında dinsiz olup halka dinci gözükme sahtekârlığı da olduğu gibi bir kısım yaşlılara geçti. Atatürk bu milleti Osmanlıdan ayırdığı gibi dinin sömürme vasıtası olması sahtekârlığına da kesin olarak son vermek istedi. Laiklik devrimini yaptı. Her zaman esefle belirttiğimiz gibi, Laiklik dinde bir ideal buhranına ve halkı kendi millî devletine karşı güvensizliğe sürükleyecek şekilde uygulaması gibi, bugün ne yobazlardan, ne de din istismarcılarından eser kalmazdı. Neye lâiklik yüzünden ay-

dınla halk arasında yeni bir düşmanlık, yeni bir uçurum yarattık? Oysaki Atatürk'ün maksadı devlet-millet, aydın-halk arasındaki uçurumları doldurmaktı. Yine biz yaşlıların Osmanlı kalmaktan bir türlü kurtulamamız yüzünden Atatürk, meramına eremeden hayata gözlerini yumdu.

GENÇLİĞİN ideal buhranı içinde olduğunu söylerken bu buhranın asıl yaşlılarda olduğunu, gençlerin ise bir kurtuluş yolu aramak üzere önüne çıkan akımlara sürüklenmek zorunda kaldığını belirtmek istedik.

Ne yapsın gençlik?

Şimdi o Atatürk'ün izinde, yolundadır. Çünkü Atatürk memleketi, Cumhuriyeti o-na emanet etmiştir. Türk gençliği bu emanetin gerçek koruyucusu, savaşçısıdır.

Fakat sorarız sizlere, sorarız profesörlerimize, sorarız Atatürk Enstitülerine ve Tarih Kurumlarına: Atatürkçülük nedir? Atatürk'ün ve Atatürkçülüğün ne olduğunu gençlere tanıttınız mı? Yalnız gençlerimizi değil, bütün milletimizi ideal buhranından kurtaracak tek kaynak Atatürk'e bağlanmak ,ve O'nun yolunda ve izinde olmaktır. Fakat biz Atatürk'ü tanısak bile, Atatürkçülüğü tanımıyoruz. O, bizim henüz sırrına erişemediğimiz bir muammadır. Atatürkçülüğü Atatürk'ten ibaret sandığımız için, O ne yapmış, ne söylemişse onları araştırıyoruz, ve doğmalar haline koyarak Atatürkçülüğü izaha kalkıyoruz. Enstitü kurmuşsak maksat bu.. Atatürk'ün yaptıklarını, söylediklerini ve hayatını anlamak. Bunu mutlaka yapmalıyız, fakat Atatürkçülük bu değildir. Atatürkçülük, Atatürk'ün dahi yaptıklarına ve söylediklerine zaman ve mekân ölçülerine uymamak anlamına gelen, islâmlık gibi ancak tarihin en buhranlı devirlerinde doğan büyük bir ideal, bir kurtuluş yoludur.

Şimdi gençler: «Atatürk'ün yolundayız, izindeyiz» diye sola kaymışlarsa, Atatürkçülüğü böyle anladığımız süre, yerden göğe kadar haklıdırlar. Atatürk emperyalizme, kapitalizme, sömürmeye karşı gelmiştir. Ama başka gençler de Atatürk'ün sosyalizme karşı, hattâ Hilâfete ve Şeriate yakın sözlerini bularak sağcı, şeriatçı olurlarsa onlara da hak vermek gerekecektir.

DURUMUMUZ böyle olunca, gençlerimizin «Kahrolsun emperyalizm, kahrolsun Amerika, kahrolsun aracılar» diye sokaklara düşmelerinden -Atatürk'ün yolunu aradıkları süre- korkmamak lâzımdır. Korkulacak olan, vaktiyle dini gizli emellerine âlet yaparak dinci gözükenler gibi şimdi de sokağa düşenler arasında, kızıl ihtilâle Atatürk'ü vasıta yapmak isteyenlerdir. Biz yaşlılar, Osmanlı olmaktan kurtulamama yüzünden bulamadık ama, inanarak Atatürk'e bağlı olan gençler O'nun açtığı nurlu yolu mutlaka bulacaklardır. Bundan zerre kadar şüphe etmiyoruz. Yeterki gençlerimizde toplumda doğmuş huzursuzluklar, kötülükler ve düzensizlikler karşısında hareket enerjisi sönmesin.

Yeni nesil biz yaşlılardan çok iyi yetişiyor. Kafaları, gözleri, dilleri başka. Bizim yapamadığımızı onların yapacaklarına, bizim anlayamadıklarımız ve bulamadıklarımızı onların anlayıp bulacaklarına inanmaktayız.

Türk Yunan Dostluğu

BİZ bu sütunlarda fırsat düştükçe Türk - Yunan dostluğunun her iki milllet için hayatî bir zorunluk olduğunu tekrarladık durduk. Kıbrıs dolayısıyla Yunanlıların Megali-İdea ve Enosis ham hayallerine kapılarak, yüzyıllardanberi Kilisenin körüklediği düşmanlık havasını yeniden estirmeleri, yalnız bu iki dosta yaşaması gereken milletin değil, dünyanın da huzurunu bozacak olaylar doğurmak tehlikesini göstermişti. Sevinerek belirtelim ki bu tehlike, her iki milletin başında bulunan hükümetlerin anlayış göstermeleri ve Kıbrıs dâvasını barışçı yollarla çözme kararları sayesinde atlatılmıştır. Artık, her iki cemaat arasında görüşmeler yapılarak, haysiyetli bir çözüm yoluna varılması için çalışılmaktadır.

Ancak bu görüşmelerden biz olumlu bir sonuç alınamaması ihtimalinden endişe ediyoruz. Şimdiye kadar biribirleriyle kanlı-bıçaklı düşman olmuş insanların karşı karşıya gelerek barış ve kardeşlik havasına kendilerini kaptırmaları hayli güçtür.

Bu görüşmelerin ilgili devletler ya da Birleşmiş Milletler aracılığıyla yapılmasında kesin zaruret olduğu kanısındayız.

Türk-Yunan dostluğunun yeniden kurulacağı ve Kıbrıs meselesinin barış yoluyla çözüleceği ümidini kuvvetlendiren bir olay da, Yunan Ticaret Bakanı Georgios Papadimitrakopulos'un geçen ay Yurdumuzu resmen ziyaret etmiş olmasıdır.

Bu ziyaretin sebebi, Türk-Yunan iktisadî münasebetlerinin kuvvetlenmesi yolları üzerinde görüşmek ve karara varmaktır. Misafir Bakan, Ankara'da yaptığı temas ve müzakerelerden memnun olarak yurdumuzdan ayrılmıştır.

Yunan Ticaret Bakanı Georgios Papadimitrakopulos, 1903 de Atina'da doğmuş; yüksek matematik, kimya ve fizik tahsili yapmış; Devlet Kimya Laboratuvarında uzun yıllar çalışmış; Millî Banka müdürler kurulu üyesi olmuş va çeşitli Banka ve Şirketlerde müdür veya müdürler kurulu üyesi olarak bulunduktan sonra, 1963 denberi Ticaret Bakanlığı Müsteşarlığını yapmaktayken 1967 de Ticaret Bakanlığı vazifesine getirilmiştir.

Her iki memleketin Ortak Pazar'a girmiş bulunması dolayısiyle iktisadî plânda müşterek dâvaları vardır. Ankara'da başlamış müzakerelerin bir başlangıç olması ve devam etmesi beklenmektedir.

Teknik Üniversitedeki Cinayet

GERİDE bıraktığımız Nisan ayı sonlarında İstanbul'da Teknik Üniversite'de bir öğrenci, profesörünü bıçaklıyarak ölümüne sebep oldu. Bundan 18 sene evvel de böyle bir vakaya şahit olmuştuk. Olay Adalet makamlarına intikal etmiş olduğundan bu hususta herhangi bir mütalâada bulunmaktan kaçınmakla beraber, katilin ilk gündeki, belki de suçunu hafiflettirmesi amaciyle, yaptığı beyanında bugünkü eğitim sistemimiz bakımından bir hakikat payı olduğu aşikârdır. Fakat her ne sebeple olursa olsun cinayeti asla haklı bulmak veya hafifletici sebeplere bağlamak düşünülemez. Bu noktayı böylece belirttikten sonra eğitim sistemimizin başlıca iki aksak tarafına temas etmek istiyoruz.

1 — Üniversite tahsili bir meslek tahsili demektir. Ders programlarımızda, beyin sulandırıcı hüviyetiyle, meslek dışı bir sürü lüzumsuz dersler var. Bir Teknik Üniversite'de psikoloji, sosyoloji, tarih, ekonomi, felsefe gibi dersler Batı ve bilhassa İngiliz ve Amerikan yüksek okullarında (Elective) yanî, öğrencinin kendi arzu ve kabiliyetine göre benimseyip seçtiği meslek dışı derslerdir. Öğrenci seçeceği bu derslerden birikisini fakülteye bildirdikten sonra ana meslekî dersleri gibi bunlardanda aynı derecede sorumlu tutulur. Bizde, sınıf geçme tarzı bugünkü modern dünya anlayışı ile de bağdaşamaz. Bir veya iki dersten muvaffak olamamış bir öğrenciye bu muvaffakiyetsizliğini hayatının kıymetli bir senesiyle ödetmek yazıktır. Bir iki ders için o senenin bütün derslerinin tekrarlanması ve koca bir yılın heder edilmesi, bilhassa ekonomik zorlukların da yüklenmesi halinde, öğrencinin ruhî yapısı üzerinde deprasyonlar yaratır.

Bu bakımdan üniversite ve yüksek okullarımızda, İngiltere ve Amerika'da olduğu gibi, en modern sistem olan kredi sistemini kabul etmekle hem zaman mefhumunun insan üzerindeki değerini manâlandırır; hem de öğrenciyi ruhî deprasyonlardan kurtarmış oluruz. Bu sistemle, öğrenci muvaffak olamadığı bir veya iki dersi hiç sınıfta kalmadan ve vakit ziyaına mahal bırakmadan müteakip derslerine devam ederek fazladanda ancak muvaffak olamadığı dersleri tekrarlar. Bütün amaç, okulunu bitirebilmek için belirli ders kredilerini tamamlamaktadır. Meselâ : Bir makine fakültesi ele alınırsa, her derse ehemmiyet derecesine göre kredi puvanı verilir. Şöyleki, Batı da, matematik dersine üç kredi puvanı verilirken, mekanik dersine 4 puvanı fizik, statik veya dynamik derslerine üç veya dört puvan, makine resim dersine ise iki puvan verilir. Sosyaloji, psikoloji, felsefe gibi bu meslek branşının talî derslerine ikişer puvan hesaplanır.

Bu suretle beş senelik bir yüksek okulu ikmâl etmek için bir öğrenci bu süre

içinde iki yüz kredilik dersi tamamlaması gerekmektedir. Senede iki sömesterden her biri için yirmi kredilik bir ders grubu programlaştırılır. Bu iki yüz kredi beş yerine altı senede ikmâl edileceği gibi çalışkan ve kabiliyetli öğrenciler dört senedede bitirebilirler; hattâ üniversitenin yaz kursları varsa üç buçuk senede dahi ikmâli mümkündür. Görülüyor ki, ileri memleketler zamandan azamî şekilde yararlanma yollarını araştırıp bulmuşlardır. Kaldı ki, bu modern sistemle bizim kısır imkânlarımız ve kifâyetsizliklerimiz yüzünden her yıl açıkta kalan lise mezunlarının yüksek okullara girme şansı da daha ziyade fazlalaşmış olacaktır. Bunu böylece belirttikten sonra aksak olan ikinci cihet :

2 — Öğrenci ve öğretici münasebetleridir.

Esefle ifade etmek gerekirki bizim profesörlerimiz ve öğretim üyelerimiz her nedense herkese tepeden bakma itiyadındadırlar. Batıl bir otorite tesisi anlayışile öğrencilerle bir arkadaşlık havası yaratamamışlardır.

Kışla otoritesi, bugünkü modern dünyadaki kışladan dahi kalkmış olmasına rağmen karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir otorite yerine hemen bütün okullarımızda kışla otoritesinin tatbiki makûl bir hareket olarak vasıflandırılamaz.

Bu durum dolayısiyle ve ne olursa olsun illede profesör haklıdır anlayışı yerleşmiş olması yüzünden, öğrenci hakkını arayamamaktadır. Oysaki, öğretim üyelerinin, öğrencinin bir nevi dert ortağı olması ve onun hangi şartlar içinde muvaffakiyetsizliğe düştüğünü araştırarak ona müşterek çareler düşünmeleri gerekmektedir. Öte yandan öğrenci ve öğretici ve üniversite ile münasebetlerin düzenlenmesinde ödevli olan öğrenci kurulları, maalesef, arkalarını birer siyasî partiye dayayarak esas işleriyle meşgûl olacakları yerde, kendilerini partilerin günlük politika oyunlarına âlet ederek bildiri üzerine bildiri yayınlamakta ve bu suretle asıl gayelerinden uzaklaşmış bulunmaktaydılar.

Bizdeki durumun tamamen aksine Batı üniversitelerindeki öğrenci dernekleri öğrenci ile üniversite ve onun öğretici üyeleri arasında en iyi münasebetleri tanzimle başlıca unsurdurlar.

Böylece, yalnız eğitim sisteminde değil; görüş, anlayış ve davranış bakımlarındanda üniversitelerimizde her yönden esaslı ıslâhat gerekmektedir. Aksi takdirde zaman zaman bu gibi müessif olayların tekerrürüne şaşmamak lâzımdır.

Tarık İsmet ERDEM

Ne olduğumuzu, Nerede Bulunduğumuzu Bilmeliyiz

Yazan : **Ahmet Hamdi BAŞAR**

MESELELERİMİZE çözüm yolları ararken ve bir takım fikirler ve teklifler ortaya atarken, Şark tembelliğinden ve hazıra konma huyundan vaz geçerek, hangi toprağın üstünde oturduğumuzu, hangi havayı kokladığımızı ve tarih akışı içinde hangi noktaya geldiğimizi iyice kavramak imkânını elde edemezsek, gidilmesi gereken yolların hep tersine saplanmış, yürüyüp mesafe alacak yerde gerilemiş ve saç saça baş başa birbirimizin boğazlarına sarılmış olmaktan asla kurtulamayız.

1960 ihtilâlinden sonra memlekette bir fikir özgürlüğü havası esmeye başladığı inkâr edilemez. Bu havadan sol akımlar yararlandı. Marks'tan, Lenin'den tercümeler yapıldığı gibi, sosyalizmin en aşırı ucunu savunanlar da serbestçe fikirlerini ortaya attılar. Bunlar yaşayan kurulu düzenin kökten değişmesini istemektedirler. Karşılarına bu düzeni olduğu gibi korumak için savaşanlar çıktı. İki tarafın birbirine girdiği, taban tabana aykırı yolları «çıkar» diye savundukları görüldü. Fakat şu da görüldü ve sabit oldu ki, ne kurulu düzeni kökünden değiştirmek, ne de kılına dokunmadan yaşatmak isteyenler, hangi toprağın üstünde ve tarih akışının hangi noktasında olduğumuzu hiç düşünmediler; ve hattâ böyle düşünmenin zorunlu olduğunu bir lâhza olsun akıllarından geçirmediler. En son uca bağlananların gözü Batıda idi. Sosyalistlerimiz Batının fikir hazinelerinden yararlanmış, okumuş kimselerdir. Önümüze hazır reçeteler ve ilâçlar koydular. Kapitalizmin bir sömürme düzeni olduğunu, sayısız haksızlıklara ve zulümlere yol açtığını, mutlu bir azın-

lığın mutsuz bir çoğunluğu soyup soğana çevirmeye yaradığını söylediler, ve ispat ta ettiler. Gerçekten kapitalizm böyle bir düzendi. Bir açıdan eleştirilirse iler tutar yeri kalamazdı. Eğer içinde yaşadığımız toprak ve hava ile tarihî akış unutulursa, sos yalistlerimizi haklı bulmamak imkânı yoktu. Nitekim Şark tembelliği içinde armudun pişip ağzımıza düşmesini bekleyen birçok aydınımız bu akımın etkisi altında kaldı. Sosyalizm günün modası halini aldığından, narin ellerini sıcak sudan soğuk suya değdirmemiş olan kibar sosyete hanımlarımız bile sosyalist oldular.

AMA, yine 1960 lardan sonra beliren nisbî fikir özgürlüğü, gerçekleri bu toprağın yüzünde ve derinliklerinde aramaya yönelmiş başka akımları da harekete getirdi. Bunlar diyorlardı ki:

Kapitalist düzeni yaşamamış, tamamlamamış bir toplum sosyalizme geçemez. Türkiye gibi memleketlerde sosyalizm olmaz, olsa olsa devlet kapitalizmi olur. Kapıkulu devletinin kapitalist olması ise en büyük tehlikedir. Çünkü bu kapitalizm, toplumun tarihsel basamakları atlayarak sosyalizme varmasını önleyen, yani tarihî akışı durduran, insan hak ve hürriyetlerini ortadan kaldıran bir Ortaçağ'a dönüşten başka birşey olamaz. Fertlerin devlete karşı ayaklanması ve iktidarı ondan alarak hürriyete kavuşmaları artık imkânsız hale gelir. Devlet her zaman kamu mülkiyetinden yararlanan bir azınlığın elinde kalır, ve kapıkulu devlet tipi devam eder gider. İhtilâller olsa bile kapıkulu arasında nöbet değiştirmek için yapılır. Yoksa kapitalist dönemi yaşamamış memleketlerde kurulan sosyalist ya da komünist rejimlerden sonra ferdî hürriyet düzenine geçme yolu artık kapanmıştır. Onyedinci Onsekizinci asırlarda bu yol açıktı. Batıda devlet kapitalizminden devlete «Gölge etme başka ihsan istemek» denebildiği için ferdî hürriyet dönemine geçilebildi. Şimdi hiç bir yerde, hiç bir zaman devlete böyle birşey denemez. Bundan dolayı da devleti red eden, ferde «Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler» dedirten günler geri gelemez.

Bu fikirde olanlar sosyalizme karşı değildirler. Ancak sosyalizmi marksislerden, bizim solculardan tamamen başka türlü anlamaktadırlar. Onlarca özel teşebbüs ve sermayeye dayanan bir rejim içinde de sosyalizm olabilir. Hattâ yalnız böyle bir yerde sosyalizmin varlığından söz edilebilir. Hem kapitalizm hem komünizm sosyalizmin düşmanı, yani antitezidir. Zaten iki rejim bir karşıtın iki ucudur; biri tez ise öteki antitezdir. Bu böyle ise, sosyalizmin sentez olması lâzımdır. Medeniyet düzenine ve tarihin akışına göre bu senteze, hürriyetleri ortadan kaldırarak zorla değil, hürriyet iklimi içinde zamanla ve kapitalizmle komünizmin serbestçe birleşmesi suretiyle varılabilir. Batı, sosyalizme böyle gitmektedir. En ileri Batı memleketlerinde en ileri sosyalizm vardır. Bu memleketler için komünizm tehlikesi kalmamıştır. Çünkü, Marks'ın iddiasının temamen aksine komünizm bir sentez değil, ancak bir antitez olduğundan, ileri Batı memleketlerinin bu rejime geçmeleri ancak geriye dönüş, bir irtica olur. Komünizm yalnız kapitalist dönemi yaşamamış geri mem-

leketler için tehlikelidir, ve önlenmesi gerekir.

KONUNUN bu noktasında solcularımızı bırakarak sağcılarımızın ortaya attıkları fikir ve teklifler üzerinde durmak isteriz :

Kurulu düzeni yıkacak ve memleketi batıracak en büyük tehlike olduğundan söz ettikleri komünizm, en şiddetli kanunî tedbirlerle, halkın uyarılması ve komünistlere karşı ayaklandırılması gibi vasıtalarla yok edilmelidir, derler. Geri memleketlerde modern bir Ortaçağ rejimi olan komünizm zorla kurulabilir ama, zor kullanılarak gelmşesi önlenemez. Komünizmle mücadele için memlekette işsizliği, sefaleti, sosyal haksızlıkları ortadan kaldırmak, yaşayan düzeni bu ana hedeflere göre değiştirmek lâzımdır. Evet; yaşayan düzen mutlaka değişmelidir. Kapitalist gelişme içine girmiş hiç bir memleket, artık Batının Onsekizinci, Ondokuzuncu asırlarını yaşayamaz. Kapitalizmin de sosyalizmin de manâları değişmiştir. Kapitalist, sermayeye ve mülke mutlak şekilde hâkim olan adam demek değildir. Çünkü sermaye ve mülkün üzerinde toplumun sahibinden çok fazla hissesi vardır. Kapitalist bu ortaklıktan ancak toplumca kabul edilmiş belirli bir pay alabilir. Kazanç yükseldikçe topluma ait pay çoğalır, kapitalistinki azalır. Geniş anlamiyle kapitalist, paraya ve mülke sahip olan değil, onları toplum adına kullanan adamdır. Kapitalin fertler elinde yayılmış, fakat yönetiminin mahdut ellerde toplanmış olması modern kapitalist sistemin başlıca niteliğidir. Ondokuzuncu yüzyıldaki sermaye krallarının yerine bugün her memlekette halk geçmektedir. Yaşadığımız devrin özelliği, siyasî demokrasiden ziyade iktisadî demokrasinin rejimlere temel olmamasıdır. Hattâ, iktisadî demokrasi ilerlerken siyasî demokrasnin gerilediği, yani liberal kapitalizm devrine özgü bu rejimin toplum bünyesine artık uymadığı görülmektedir.

GERİ kalmış memleketlerde başlangıçta devlet kapitalizminin hâkim olduğu bir kalkınma, tarihî bir zorunluktur. Buna «karma ekonomi» düzeni denmektedir. Zaten, başka yazılarımızda da belirttiğimiz gibi, «karma ekonomi» bir rejim değil, geçici bir zorunluktur. Devletin kapitalist olması başka, devlet kapitalizmi başkadır. Devlet en büyük sermayedardır; kredi kaynaklarına ve çeşitli imkânlara sahiptir. Kalkınma için sermayeye ihtiyaç vardır; devlet de parasını koyarak birçok işlere karışabilir ve karışmalıdır da. Fakat eğer devletin bu davranışındaki hedef işleri elinde toplamak, özel kişilerin sermaye sahibi olmamalarını sağlamak ise buna devlet kapitalizmi denir. Moda olan adı da sosyalizm ya da komünizmdir. Yok eğer hedef, dev letin koyduğu sermayeleri geri çekmesi, bu işlerin halkın eline geçmesi ise, devlet çektiği sermayeleri başka işlere yatırıp devir daim yapsa yani her zaman kapitalist olsa bile, buna devlet kapitalizmi denmez. Karma ekonomi de bu anlama gelmez. Çünkü bu ekonomide devletin kendi başına fabrika işletmesi, ticaret yapamsı, yani kaiptalist olmakla yetinmeyerek yönetimi de eline alması vardır. Ayrı ayrı özel ve kamu iki ekonomi bir arada yaşayamaz. Şimdi yaşar gözük-

mesi de aldatıcıdır. Gerçekte bizde bile yaşayamıyor. Sözü uzatmamak için İktisadî Devlet Teşekküllerinin çok defa zarar, iktisadî özel teşebbüslerinin ise devamlı kâr etmiş olması bu iddiamızın bir delili sayılabilir.

Karma ekonomi, Kızıl Çin'in de başvurduğu ve uyguladığı bir sistemdir. Ama orada artık bu ekonomiden eser kalmamıştır. Karma ekonomiyi devamlı bir rejim olarak kabul etmiş geri memleketlerin geleceğinden kaygılanmak gerekir. Çünkü bu memleketler ya komünizme, ya da bu tehlikeyi karşılamak üzere faşizme kucak açmaktadırlar.

Bizce, rejimimizde değişmesini istediğimiz noktaların başında karma ekonomi anlayışımız gelir. Karma ekonomide devlet, kapitalist olmalı; fakat devlet kapitalizmi yapılmamalıdır. Böyle bir anlayışın devlet plânlarında, hükümet politikalarında ve uygulamalarda hâkim olması halinde değişecek çok şeyimiz veya yapacak çok başka işlrimiz vardır.

BUGÜN kabullendiğimiz siyasî demokrasi rejiminden pek memnun gözüken bir halimiz var. Bir şeyi tutturup durmadan onu söyleyenler sempatilerini kaybedebilirler. Biz de belki bu durumu düşünüyoruz ama, dayanamayıp yine tekrarlıyoruz :

Siyasî dmokrasinin, sosyal devlet anlayışımızın, bugünkü rejimimizin kaynağı Anayasadan geliyor. Biz Anayasamızın, bu toprağın havasını teneffüs edenleri ve tarih akışı içinde vardığımız noktayı kavrayabilenleri tatmin etmediği kanısındayız. Varmamız gereken iktisadî ve sosyal demokrasiye, temeli siyasî demokrasiyi sağlamak olan Anayasanın yeterli olmadığını iddia ediyoruz. Anayasa, hürriyetleri korumak ve teminata bağlamak sayesinde, siyasî demokrasinin kurulacağına ve bunun da arkasından sosyal ve ekonomik demokrasinin geleceğine inananların eseri olmuştur. Prensip doğru ve saygı değer. Ama gel gelelim bu toprakların havasına ve tarih akışının bizi götürüp bıraktığı noktaya... İki Meclisimiz var, bunlara nasıl seçim yapılır? Demokrasi diye bir parti delegeleri saltanatı, bilet satan sinema kara borsacısı gibi oy satan bir sınıf türeyerek partilerin de, memleketin de başına belâ oldu. Yakında bu sınıf tarihimizdeki Yeniçeri ağaları saltanatı devri gibi, demokrasimizi idare edecek bir Ocak haline gelirse buna şaşmamalıyız.

Neden iki Meclis efendim? Bunların aralarında ne fark var? Biri yüksek mektep mezunlarından, ihtisas sahibi adamlardan kurulmuş; ötekini de sadece okuyup yazma bilenlerden halk seçermiş. Mademki bu ayırım yapıldı; bu iki Meclisin seçimi de başka olmamalı mı, Yüksek mektep mezunu ihtisas adamlarının toplanacağı senato seçimlerine ancak okuyup yazması ve bir mesleki olanlar katılmamalı mı? Hem Senato, böy lesine yüksek seviyede ihtisas adamlarınadn kurulacaksa neye kanunlar önce burada yapılmasın? Yani bugünkünü tersine, Senato kanun yapan birinci Meclis, Millet Meclisi de bu yapılan kanunları red veya tasdik eden ikinci Meclis olmasın?

YAŞAYAN rejimin değişecek yönleri yalnız bunlardan ibaret değil. Ben karma ekonomi ve Anayasa konularını birer örnek olarak

verdim. Asıl anlatmak istediğim, Türkiye'nin ne kapitalist ne de sosyalist olmayan, fakat her ikisini de bir sentez etrafında birleştirecek kendine özgü bir rejime ihtiyacı olduğunu belirtmektir. Atatürk'ün aradığı, fakat çok haklı sebepler yüzünden bulamadığı bir yola muhtacız. Memleketin bugün ulaştığı seviye, bu yolun bulunabileceği ümidini uyandırmaktadır.

Ümidimiz mutlaka gerçekleşecek ve bugünkü düzen kendi içinden değişecektir.

AVRUPADA ÜNİVERSİTELİLER

NEDEN AYAKLANIYOR ?

Yazan : Prof. Dr. Atıf AKGÜÇ

SON zamanlarda Avrupa Üniversitelerinde (İtalya, Almanya, Fransa) patlak veren hâdiseleri ve gittikçe şiddetini arttıran öğrenci gösterilerini ibretle ve hayretle görmemek mümkün değildir. Öğrenciler tarafından fakülteleri işğal ediliyor (Tıpkı işçiler tarafından fabrikaların işğal edilmesi gibi); profesörlerin derslerini vermelerine cebren mani olunuyor; öğrencilerle kamu nizamı muhafaza ile görevli kuvvetler arasında kıyasıya mücadeleler oluyor. Bunlar, herkesin gözünün önünde ceryan eden vakalar, olaylar.

Yalnız, acaba bu öğrenciler ne istiyorlar? Bunu lâyikıyla, teferruatı ve teknik yönleriyle bilen kaç kişi var? Sadece, ve daha ziyade öğrencilerin anarşik gösterilerinden ve şiddetli davranışlarından, kanun dışı tecavüzkâr hareketlerinden bahsediliyor. Ama onların istediklerinin, emellerinin esası üzerinde duranlar ve ilmî bir selâhiyet ile konuşanlar pek az. Bazıları, bu öğrenci hareketlerinde daha ziyade bir siyasî renk görmek istiyorlar(Almanya'da Federal Hükümetin Batı Berlin'deki öğrenci nümayişlerini extraparlementair, Parlâmento dışı bir muhalefet telâkki etmesi gibi). Gerçi, bazı Avrupa memleketleri üniversitelerine politikanın fazla girdiğine hiç şüphe yoktur. Özellikle Almanya ve Fransa'daki Üniversitelerin buna delil ve misâl olarak gösterebileceklerini geçen ay (Nisan 12) Roma'da yapılan «Milletlerarası Üniversite Öğrencileri İşbirliği» toplantısında kendi temsilcileri tarafından açıkça beyan edilmiştir.

Bu toplantıda Alman Öğrencileri temsilcisi, Alman Üniversitelerinin fazla «Siyasîleşmesinden» şikâyette bulunarak, «Alman Kültür Bakanlığı, profesörün hakiki kabiliyetinden ziyade onun mensup olduğu partiye bakar» demiştir. Fransız Temsilcisi de «Her toplumun layik olduğu üniversitelere malik olabileceğini ve üniversitenin, içinde doğduğu toplumun krizlerini, huzursuzluğunu ve hayal kırıklığını aksettirdiğini» söylemiştir. Yalnız İngiliz Öğrencisi, İngiltere'de partilerin üniversite hayatına karışmadığı yolunda konuşmuştur. Fransa'da üniversite öğrenci sendikalarının ne derece siyasî hayata karıştıklarını ölçmek için bilhassa Cezayir Harbi sırasında, siyasî partilerle nasıl rekabete giriştiklerini ve âdeta onların yerini almaya çalıştıklarını hatırlamak kâfidir.

Esasen Fransız Üniversitelerinde bazı nüfûzlu ve solcu talebe teşekküllerinin mevcudiyeti, bu üniversitelerin ne derece «Siyasîleştiği» hakkında insana yeter bir fikir verebilir: Başta U.N.E.F. yâni Union Nationale des étüdiants de France (Fransız Öğrencileri Millî Birliği) geliyor, ki bunların fikren ve ideoloji bakımından, sosyalist parti ile komünist parti arasında bulunan Birleşik sosyalist partiye yakın oldukları söyleniyor. Bundan sonra ikinci olarak gelen teşekkül, veya sendika U.E.C. Union des étüdiants communistes dir, ki bir hayli ihtilâftan sonra Komünist parti tarafından tekrar kontrol edilmeye başlanmıştır. Üçüncü kuvvetli bir teşekkül de C.L.E.R. Comite de liaison des étüdiants revolutionaires (İhtilâlci talebeler irtibat komitesidir) ki «Troçkist» sayılırlar. Bunların etrafında daha bazı gerçek teşekküller varsa da, konuyu uzatmamak

için en önemlilerinden bahsetmekle yetineceğiz. Yalnız şu kaadrını da ilâve edelim ki, bunlar solcu, hattâ bazıları müfrit solcu olmakla beraber aralarında tam bir fikir birliği de yoktur; birbirlerine düşman gözüyle bakanlar bile vardır. Sağcı denilenleri de unutmamak lâzımdır.

DİĞER üniversitelerde de öğrenci organizasyonları aşağı yukarı aynidir. İşçi sendikalarının metodlarını taklit ve tatbike başlayan üniversite öğrenciler sendika veya teşekküllerinin siyasî karakter, temayül ve davranışlarını bir tarafa bırakarak, sayıları gittikçe artan ve büyük bir kuvvet haline gelen öğrenciler kütlesinin hakikî isteklerini, daha ziyade İtalyan üniversitelerini gözönünde bulundurarak kısaca araştırmağa çalışalım: İtalya'da uzun hazırlıklardan sonra, son zamanlarda yeni üniversite reform kanunu hazırlanmış, parlâmentoya verilmiş; fakat parlâmentonun feshi üzerine kanun çıkmamıştır. Öğrenci reaksiyonları da bunun üzerine başlamıştır.

★ Öğrenciler, üniversitenin bugünkü «Muhtariyet Sistemini» kâfi görmüyorlar; üniversitede bir strüktür değişikliği, yâni üniversitenin bünyesini teşkil eden organlarda bir değişikliğin yapılmasını ve bu organlarda (özellikle fakülte meclislerinde) öğrenci temsilcisinin de bulunmasını, bu suretle kendilerinin de, üniversiteyi terkip eden unsurlardan biri olarak, muhtariyet idaresine iştirak ettirilmelerini;

★ Kontrolsuz bir iktidar olamayacağından «Profesörler İktidarına karşı hiç değilse bir 'Talebe Kontrol sisteminin kabul edilmesini ve akademik otoritarizm ismini verdikleri halin veya vaziyetin kalkmasını (Almanya'da Profesörlere taçsız hükümdarlar, İtalya'da da Baronlar adları takılmıştır). üniversitenin de 'demokratize' edilmesini»;

★ Prfesörlerin vakıtlerini derslerine ve ilmî araştırmalara hasretmelerini (çok

kullanılan bir deyim ile fulteim çalışmaları), dışarıda şahsî kazanç peşinde koşmamalarını (Avukatlık, doktorluk, mühendislik yapan profesörler gibi) ve profesörlüğün parlâmento üyeliğiyle de kabili telif olmamasını yâni birarada bulunmamasını; (İtalya Parlâmento üyesi olan profesör pek çoktur)

★Profesörlerin derslerini bizzat vermelerini, yardımcılarına verdirmemelerini ve profesörlerin öğrenciyle temaslarının teminini;

★Okutulacak dersin programını yalnız profesörünün tanzim etmemesini, talebenin de fikir ve mütalâasının dinlenilmesini;

★ İmtihanlarda haksızlığa manî olmak için bir kontrol sisteminin kabul edilmesini;

★ Profesörlerin tâyin usullerinin de değişmesini, profesörlük imtihanını yapacak komisyonun daha tarafsız bir şekilde kurulmasını; profesörlüğe tâyinde arkadaşlık, yakınlık ve dostluk hislerine yer verilmemesini;

★ Üniversite öğrenci kütlesinin gittikçe fevkalâde artışı yüzünden (Fransa'da beş yüz kırk bin, Almanya ve İtalya'da da ayni hızla artıyor) Üniversite binaları ve hususiyle ders salonları kâfi gelmediğinden, yeni modern üniversiteler kurulmasını; bu üniversitelerde öğrencilere mahsus küçük odalar yapılmasını; erkek ve kız öğrencilerinin odalarında birbirlerini ziyaret etmeye müsaade edilmesini (Fransa'da) : Öğrenci «Asamble» yâni meclislerinin resmî bir kuruluş olarak kabul edilmesini ve toplantılarının üniversite içinde yapabilmeleri için onlara bir yer gösterilmesini (Talebe Asamblesi diye üniversite veya fakülte içinde yeni bir fiilî teşekkül meydana gelmiştir. Bunlar tıpkı bir meclis veya parlâmento gibi toplanıyorlar, önergeler, takrirler veriyorlar ve çoğunluk ile verdikleri kararları icraya kalkışıyorlar)
istiyorlar.

Bu isteklerin bazılarını İtalyan Hükümeti kabul ederek, bir Reform Kanunu hazırlamış (Mini reform kanunu ismi veriliyor), Parlâmentoda da müzakeresine başlanmış ise de, Parlâmento, kanunu kabul etmeden fesih edildiğinden reformlar tatbik mevkiine konulamamış, ve Millî Eğitim Bakanlığı Üniversiteler Rektörlerine gönderdiği bir genelge ile, tecrübe mahiyetinde olmak üzere reformları tatbik edebileceklerini bildirmiştir. Bazı üniversiteler, üniversitelerin kendi meselelerini halletmek için siyasî kuvvetin müdahelesini beklemeğe lüzum olmadığı mülâhazasıyla da öğrenci isteklerinden haklı ve uygun gördüklerini, kanunun çıkmasını beklemeden kabul etmeye başlamışlardır. Meselâ Milâno'da bazı hususî üniversiteler (Bocconi Ticaret ve iktisat ve Katolik Üniversiteleri gibi), fakülte idare meclislerine öğrenci temsilcilerini kabule karar vermişlerdir.

Maden Üretimimiz

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, kuruluş amacına uygun öğünülecek bir gelişme içindedir. Sık sık yayınladığı broşür ve kitaplarla sosyal hayatımızın ve ekonomimizin durumu hakkında gittikçe daha doğruya yaklaşan bilgiler vermektedir. Bunların kamu oyuna aktarılması gereği gibi yapılamamaktadır.

Plânlı kalkınmada yaygın ve inanılır istatistik ihtiyacı mutlaktır. Okadar ki, istatistik yoksa ya da doğru değilse plân yapmamak daha yerinde olur denebilir. Bu bakımdan Enstitümüzün çalışmalarını takdirle karşılıyoruz.

Biz fırsat buldukça bu bilgilerden okuyucularımıza özetler vermeye ve bazı sonuçlar çıkarmaya çalışacağız. Bu sayımızda maden üretim rakamları üzerinde durmak istiyoruz.

MADEN ÜRETİMİ :

1958 ile 1967 arasındaki 10 sene içinde demir ve petrol dışında maden üretiminde önemli gelişme olmamıştır. Maden kömüründe 547 bin ton dolayında olan aylık üretim son sene 600 bini biraz aşmış ve Kasım ayında 643 bin tonu bulmuştur. Aynı süre zarfında Linyit üretimi de 318 bin tondan 457 bin tona çıkmıştır.

Krom istihsali hemen hemen aynı kalmıştır. 1958 de 45 bin ton olan aylık üretime karşılık 1967 yılındaki miktar 50 bin civarında kalmıştır.

Aynı süre içinde bakır üretiminde de büyük fark yoktur. 1958 den 1966 ya kadar aylık 2000 ton kadar olan üretim son senede aynı kalmış sayılabilir.

Bunlara karşılık ham petrol ve demir üretiminde bir miktar ilerleme olmuştur. 1938 de ortalama 82 bin ton olan demir üretimi, ki o yıldan sonra bir miktar azalmış ise de 1966 da 128 bin tona yükselmişti; 1967 de de bu seviyeyi pek aşamamış; yalnız senenin sonlarına doğru aylık üretim 168 bin tona çıkabilmiştir.

Maden konusunda asıl büyük üretim fazlası ham petrolle rafineri ürünlerinde görülmüştür. Üretimde 1965 ve 1966 yıllarında hızlı bir yükselme kaydedilmeye başlamış ve 1966 daki seviye 1967 de de pek farklı olmamıştır. Mukayesesini yaptığımız 1958 le son sene arasındaki fark şu rakamları göstermektedir :

	1935 Aylık Ortalama Ton	1967 10 Aylık Ortalama Ton
Ham Petrol	27378	154703
Benzin	5535	80015
Gaz yağı	—	30663
Motorin	1987	92015
Feul Oil	14086	16642

Ham demir ve çelik mamûlleri üretiminde de 1965 tenberi önemli artış olmuştur. 1960 la 1967 nin aylık üretim ortalaması şöyledir :

	1960 Aylık Ortalama Ton	1967 10 Aylık Ortalama Ton
Ham demir	20632	70810
Çelik blok	22168	84733
Saç	1728	21087
Amoniyum Sulfat	835	6971

İstatistiklere göre çimento üretimi 1967 de aylık üretim ortalamasını 6 bin ton aşarak (10 ay hesabiyle) 354400 tona ulaşmıştır.

Çimento da 1960 aylık ortalaması ancak 170 bin idi. Altı yıl içinde istihsal iki misline yükselmiştir.

Kok üretiminde ise 1966 ya göre geçen yıl hafif bir azalma var. 1961 in 121 bin ton olan ortalama aylık istihsaline karşılık 1967 nin 10 aylık ortalaması 112 bin 500 ton olmuştur.

50. Oturum

Seçimler Millî İradeyi Neden Yansıtamamaktadır?

Oturuma katılanlar : Biz — Sosyolog — Sosyalist Aydın — Hukukçu — Politikacı — Atatürkçü Aydın — Bir Aday — Tarihçi — Sosyalist Profesör — İdareci — İktisatçı Yazar.

BİZ — 2 Haziranda mahallî seçimlerle kısmî senato seçimleri yapılacak. Geçen sayımızda seçimlerin bizde millî iradeyi yansıtmadığına dair bir yazımız çıktı. Kısaca görüşümüzü açıkladık. Şimdi aramızda bu konuyu enine boyuna inceleyip tartışacağız. Biz öteden beri, bu memlekette demokrasinin bütün hukuk temelleriyle mükemmel kurulduğu ve kolaylıkla işletilebileceği kanısında değiliz. Çok yazdık; çok söyledik. Bunları sık sık tekrarlamak faydalı bile olsa bu Oturumumuzda konuyu böylesine genel bir çerçeve içinde ele almayı düşünmüyoruz. Şüphesiz söz arasında gerektiği ölçüde temaslar yapılacaktır. Fakat asıl sizlerden ricamız, seçim sistemi üzerinde özellikle durmanızdır. Başlangıç konuşmasını sosyolog arkadaşımız yapacak. İlk sözü kendilerine veriyoruz.

SOSYOLOG — Seçim sistemimizin dayandığı temel fikirle uygulama usullerinin sakat olduğuna şüphe yoktur. Seçimler millî iradeyi aksettirmemektedir. Seçmenin bütün seçme hakkı elinden alınmıştır. Meselâ partilere adaylık için müracaat edenlerden yalnız bir tanesi değil de iki veya üçü olsun aday olarak listelere girebilseydi, bir dereceye kadar seçmenin tercih hakkı korunmuş olurdu.

Fakat bence meselenin ele almamız gereken önemli tarafı, sistemdeki bozukluktan ziyade, seçim müessesesinin kendi-

sidir. Demek istiyorum ki, en iyi sistemi koyup uygulasak ve gerçekten millî irade tam tamamına belirse dâvamız çözümlenmiş ve bitmiş olur mu? Ben bundan şüpheliyim. Daha açık söyleyeyim: Yüzde yüz millî iradeye bağlı bir yönetim altına girecek durumda olmadığımız, böyle bir duruma erişebilmek için önce yapacak daha pek çok işlerimiz bulunduğu inancındayım.

SOSYALİST AYDIN — Şuna düpedüz demokrasiden yana değilim deesnize..

SOSYOLOG — Aldanıyorsunuz, sayın arkadaşım.. Ben de sizin gibi, hattâ hoş görürlükle karşılarsanız söyleyeyim, sizden daha ateşli demokrasi taraflılarından biriyim. Demokrasi insanlığın en ileri, en insana yakışır bir rejimidir. Ancak bu rejimi yaşatmak için yalnız özgürlüğü ve halk iradesinin pürüzsüz tecelli etmesini sağlayacak kanunlar koymak ve müesseseler kurmak yetmez. Toplumun bünyesi bu rejime hazırlanmış ve gereken olgunluğa erişmiş olması gerekir. Sayın sosyalist aydının yaptıkları tenkidi bir uyarı olarak kabul ediyorum. Demek ben şimdiye kadar bu konudaki görüşlerimi yeteri kadar anlatamamışım. Bunun da meselenin derinliklerine ve inceliklerine sızmaya fırsat bulamamış olmamdan ileri geldiğini sanıyorum. Müsaade ederseniz biraz daha konuşayım.

BİZ — Çok istifade deriz, sayın konuşmacı ama, asıl konumuzu bir yana bıraktırmadan çok kısa konuşmanızı rica edeceğiz.

HUKUKÇU — Bay sosyoloğun bu konuda yeniden konuşmasına hiç lüzum yok. Hatırladığıma göre bu konuyu çeşitli Oturumlarımızda hayli işledi. İş bölümlerine göre sınıflaşmamış, örgütleşmemiş, şuurlaşmamış olduğumuzu, kısası Batı demokrasilerinin geçirdiği tarihî aşamaları yaşamamış bulunduğumuzu uzun boylu anlattı. Bu sözleri yenilemesine ne hacet? Bize demokratik özgürlük rejiminin kurulup yaşaması için daha önce yapılmasını gerekli bulduğu işleri anlatsalar, daha olumlu bir sonuca varabiliriz.

SOSYOLOG — Zaten ben de bunu yapacaktım. Ancak kayıtsız şartsız millî iradenin tecellisine uygun bir rejimin neden uygulanamıyacağını kısaca anlatmak isterim :

Bunun yüz sebebi vardır. Fakat ben, meşhur barut hikâ-

yesinde olduğu gibi, yalnız bir tanesini söylemekle yetineceğim: Bu memlekette herşey devletten bekleniyor da ondan.. Oysaki demokrasi, kaynağında devlete karşı bir harekettir. Toplumun ona «gölge etme başka ihsan istemem» diyebildiği bir tarih döneminde meydana çıkmış ve toplum bu dönemden ayrıldığı ve devletten çok şeyler istendiği zaman o ölçüde yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Bugün dünyanın hali böyledir. Birçok ileri memleketlerde demokrasi bir baş belâsı olmuştur; bundan kurtulamıyorlar. Daha doğrusu, demokraside yeni şekiller bulamıyorlar. Hakikatte bugün demokrasi, her yerde için için yaşayan iktisadî oligarşilerinin vasıtası haline gelmiştir. Seçimler ileri memleketlerde bile gerçek millî iradeyi yansıtmaktan uzaktır. Sendikalar, Odalar, Birlikler gibi demokratik örgütler bile menfaat gruplarının, yani iktisadî oligarşilerin elindedir.

Bize gelelim : Biz hiçbir zaman devlete «gölge etme başka ihsan istemem» diyecek duruma giremedik. Herşeyi devletten bekliyoruz. Yani kendiliğinden bugün demokrasi buhranı içine düşmüş memleketler gibiyiz. Şu farkla ki, oralarda ferdî mülkiyet örgüsü bütün kural ve kurallariyle kurulmuş. Sonra asırlarca demokrasinin tecrübesi yapılmış ve bu rejim yaşatılmış. Geleneği var, ahlâkı var, usulü var.

SOSYALİST AYDIN — Sayın yönetici, arkadaşımız yine lâfı uzatıyor; bunları kendisinden çok işitmiştik. Bize demokrasinin yaşaması için önce nelerin yapılması gerektiğini anlatsın.

POLİTİKACI — İzin verirseniz bunu ben anlatacağım. Sosyolog arkadaşımla bu konuda tam fikir birliği halindeyiz. Birçok defalar aramızda konuştuk. Bugün toplantıya gelmemizden önce de kararlaştırmıştık. İdeoloji konuşmasını yaptıktan sonra hayatın içinde bir adam olarak konunun gerisini ben tamamlayacağım.

BİZ — Buyurun söz sizindir.

POLİTİKACI — Bildiğiniz gibi ben aktif vazife almış bir particiyim. Fakat partici esnafından değilim. Siz bu deyimi işi gücü parti işleriyle uğraşmak ve bundan geçimini ve refahını sağlamak yolunda olanlar için kullanıyorsunuz. Bense aksini yapıyorum: Kendi esas işim var; oradan geçimimi sağlıyorum. Bundan dolayı konuşmalarımda bir sınıfın çıkarları ya da ideolojik tepkisi yoktur.

Bizde, demokrasinin kurulup yaşaması için gereken ortam yoktur, diyemiyeceğim ama, pek âlâ yeterli değildir diyebilirim. İşin tarihsel, sosyal ve ekonomik yönleri üzerinde yetkili arkadaşlarım konuşsunlar; ben sadece seçim mekanizması üzerinde gerektiği halde yapmadığımız işlerden bir tanesine değinmekle yetineceğim: Seçim zeminini hazırlamak ve halkı seçime alıştırmak.

Bilmem Atatürkçü aydın yine heyecanlanır, fırlar mı? Atatürk, bu milleti birgün kendi kendini idare eder hale getirmek için çalışmadı.

BİZ — Atatürk'ün bu milleti ve memleketi ne halde aldığını, çok kısa zamanda çok büyük işler yaparak ne hale getirdiğini düşünmeden böyle bir yargıya varmanızda isabet yoktur. Bunu diyecek yerde bu milleti kendi kendini idare eder hale getirmek için neler yapılması gerektiğini söyleseniz daha yerinde olur.

POLİTİKACI — Sayın yöneticinin müdahalesini yersiz bulurum. Atatürk'ü tenkit etmiyorum; bizde demokrasinin kurulup yaşaması için seçim zemininin hazırlanması ve halkı seçime alıştırmak lâzım geldiğini söylemiştim. Atatürk bunları yapmak için çalışmadı. Belki çalışmasına imkân yoktu. Bunun için daha önce başka şeylerin yapılması gerekirdi. Sayın yönetici hemen söz kesmek âdetinden vaz geçse çok iyi olacak.

BİZ — Sözünüzü kestiğim için özür dileriz; devam ediniz.

POLİTİKACI — Türkiye'de 1908 den beri demokrasi, seçimle iktidara gelmek ve oradan uzaklaşmak sistemi uygulanıyor. 23 Nisan 1920 de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin, yani yeni Türk devletinin kurulmasından sonra da hep seçimle iş başına gelindi. Biz, o tarihlerde ve daha sonra Batı ileri demokrasi memleketlerinin bazılarında görüldüğü gibi, demokrasiyi red ve inkâra gitmedik. Demokrasiye en uygun olmayan bir bünyede olduğumuz ve halka rağmen devrimler yaparak batılaşmaya yöneldiğimiz halde, demokrasi kurallarını ve müesseselerini yaşattık. Büyük Millet Meclisi, mahallî idareler, Ticaret Odaları, başka kamu kuruluşları hep seçim yoluyle kurulup işledi. Fakat bu böyle olmakla beraber, seçim bir formaliteden ibaret kaldı. Bütün bu kuruluşlar, hattâ devletin müdahalesi dışında olması gereken dernekler ve şirketlerde bile, Partinin seçtiği kimseler seçilmiş sayıldı.

ATATÜRKÇÜ AYDIN — Ne demek, seçilmiş sayıldı? Seçim olmuyor muydu?

POLİTİKACI — Seçim oluyordu ama, halkın yalnız gösterilen adamları seçmek hakkı vardı. Eğer bu dönemlerde halk seçime, yani dilediğini seçmeye alıştırılmış olsaydı ve inkılâbı temsil eden iktidarın sarsılmaz kuvveti bu yönde çalışsaydı, 1946 da çok partili rejime geçtiğimiz zamanın seçim için yeterli bir ortama kavuşmuş olurduk.

1946 da bu usul bozuldu, ama bu seçimler nasıl oldu, nasıl sonuç verdi? Hep biliyoruz. İlk defa olarak 1950 de halk kendi iradesini kullanarak dilediklerini seçti; fakat gerekli ortam daha önce hazırlanmamış olduğundan, bu seçim devlete karşı halkın ayaklanması niteliğinde bir olaydı. Demokrat Parti, iktidarı kazandıktan sonra yapılan seçimler, gittikçe iktidarda bulunanların diledikllerini seçtirmeleri yönünde bir gelişme gösterdi. Nihayet 1961 Anayasası ile kurulan sistem ve o sistemin seçim kanunlariyle bugün aldığı şekil.. Partilerin gösterdikleri adayları milletin seçmeye zorlanması şekli...

İlk yapacağımız iş, bu şekli değiştirmektir. Listelerde seçmen hiçbir değişiklik yapamaz. Seçim bölgeleri illere göredir. İstanbul'da bir seçmen 32 Milletvekili seçer; Hakkâri'de yalnız bir kişiye oy verme hakkı vardır. Kısası arzetmek istediğim nokta, önce vatandaşa seçim hakkını tanıyan köklü bir reform yapmanın mutlak zorunlu olduğudur.

BİR ADAY — Türkiye'de halk, istediğini seçme hakkından yoksun bırakılmıştır. Ben 2 Haziran seçimlerinde halkın istediği bir adam olduğum halde ön seçimde kazanamadım. «Ön seçim» diye bir usul koydular. Partilerin gösterecekleri adayların partililer tarafından seçilmesi usulü güya.. Partilerde ocak teşkilâtı kapandı. Ne köylerde, ne mahallelerde parti yok ama, sözde partililer tarafından seçilmiş delegeler var. Benim ön seçime katıldığım bölgede, adaylığını koymak istediğim partinin 376 delegesi vardı. Ön seçimi bunlar yapacak. Şimdi delegelik bir kazanç işi oldu. Zaten bu 376 delegenin ipi de 25-30 kişinin elinde. Onlarla pazarlık yapılır; âdeta açık artırma gibi.. Bir kısmına hediyeler alacaksınız, ziyafetler vereceksiniz. Kimin parası çoksa milletvekilliği ya da senatörlük onun üzerinde kalır. Tabiî listenin başında olmak ta lâzım. Bunun fiatı çok pahalıdır. Yerine göre yüzbinleri göze almalısınız.

Partilerin böyle ön seçimle tesbit edilmiş adaylarından başkasına oy verilemez. Ön seçim yapılacaksa, bari yalnız delegeler değil, bütün partililer iştirak etselerdi.. Niye her partinin listesinde seçilecek adet kadar aday var? Hiç olmazsa iki misli olsa da seçmenin de bunlardan birini seçme hakkı olsun tanınmış olsa..

BİZ — Seçim usullerimizde çok sakat taraflar var. Listelerin hazırlanmasından tutun da oyların kullanılmasına kadar

her safhada seçmen cendere içine alınmış durumda. Fakat müsaade ederseniz konunun bu tarafını tartışmaya kalkmalıyım. Sosyolog arkadaşımızın ortaya attığı bir tez var: Türkiye'de kayıtsız şartsız millî iradenin tecellisine imkân veren bir seçim sistemi uygulayabilmek için, daha önce yapmamız gereken işler var dedi. Bu nokta üzerinde duralım.

TARİHÇİ — Seçim usulümüzün millî iradenin tecellisine imkân vermediğini söylemek, bu konuda yapacak birçok işlerimiz olduğunu söylemektir. Bunu da hepimiz kabul etmekteyiz. Ben de sayın Yöneticinin işaret ettiği gibi, seçim usulünü ıslah etmezden önce, daha doğrusu bununla birlikte yapmamız gereken işleri konuşmamızı daha faydalı bulurum.

SOSYALİST PROFESÖR — Siz ne düşünüyorsunuz, sayın üstat?

TARİHÇİ — Doğrusu benim bu konuda söz sölyemem yakışık almaz.

Bütün Oturumlarımızda hangi bahis olursa olsun konuşmam mı lâzım? Müsaade edin de bugün dinleyerek istifade edeyim.

SOSYALİST PROFESÖR — Sizin de söyleyecekleriniz var. Hattâ Tarihçi olarak bu konuda en yetkili kimse siz olabilirsiniz. Konuşun da istifade edelim.

TARİHÇİ — Benim konuşmam, ilk bakışta bahis dışı gibi gelir. Kısaca görüşümü açıklayayım :

Türkler asırlardan beri, tarihin bütün devirlerinde devletler kurmuşlar; idare etmişlerdir. En son devletleri Osmanlı imparatorluğunun hayatı 600 seneyi geçer. Bu devlet dünya imparatorluğu idi. Bunlara bakarak sanılır ki, Türklerin devlet idaresi sanatı mükemmeldir. Teşkilât ve yönetim bakımından en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Bir öğünme, bir kendi kendimizi aldatmadır bu.. Bu konuda dünyanın, şüphesiz medenî dünyanın en gerisindeyiz; en alt basamakta pineklemekteyiz. Nedenlerini şimdi burada özetlemeye başlarsam, saatler sürer. Biz batılı milletlerin üç asır evvel kavuşmaya başladıkları modern devlet müessesesini henüz yeni yeni kurmaya başlıyoruz. Osmanlı imparatorluğunun hiç bir devrinde böyle bir hareket olmadı. Cumhuriyet'ten sonra ise, devlet Babı-Âli'nin devamı olmaktan kurtulamadı.

İDARECİ — Sayın Tarihçimiz her zaman Osmanlı devrini kötülemekte, yerin dibine batırmaktadır. Şimdi de devlet teşkilâtı yok demek istiyor. Eğer olmasaydı 600 sene bu imparatorluk yaşar, dünyanın efendisi olur muydu? Tarihî olayları kendi eğilimlerimize ve saplantı fikirlerimize göre mi değiştireceğiz yoksa?..

TARİHÇİ — Tarihî olayları kimse deiğştiremez. Görünen köy kılavuz istemez. Bugün modern devlete henüz ayak basmış bile değiliz. İzin verin de sözümü tamamlayayım :

Modern devlet, örgütleşmeden önce bir konsepsiyon, bir kavrayış, daha doğrusu toplum yapısında bir değişme demektir. Böyle devletlerde iki ayrı iktidar vardır: Merkezî iktidar, mahallî iktidar.

İDARECİ — Bizde de aynı şey var.

TARİHÇİ — Sabırlı olunuz, dostum. Biizde Batıda herşey var. Demokrasi de bu olanların başında. Bu ad olarak yaşayanların gerçekte var ve Batıda olanın aynı olup olmadıklarını araştırmalıyız. Meselâ İsviçre, meselâ Amerika, meselâ Almanya, ya da İngiltere'deki mahallî idarelerle Türkiye'dekiler arasında en ufak bir benzerlik bile yok denebilir. Oralardakiler tam mahallî iktidar, bizimki merkezî iktidarın koltuğu altında yaşayan sun'î yaratıklar. Birçok memleketlerde mahallî idareler okadar bağımsız ki. âdeta bir dev-

let gibi. Merkezî iktidar, federatif devleti temsil eder. Belediyeler, komünler ve eyaletler de başlı başına halk idaresi kurulmuş. Bizde henüz İstanbul belediyesinin bile merkezin muvafakati ve kararı olmadan hiç bir iş yapması, hattâ memur çıkarması bile kabil değil..

İDARECİ — Belediyelere, İl Özel idarelerine geniş yetki vermek lâzımdır. Bunda sizinle mutabıkım.

TARİHÇİ — Ben okadar sizinle mutabık değilim. Çünkü belediyelere, İl Özel idarelerine geniş yetki vererek Merkezî idarenin kontrolunu ortadan kaldırmaya henüz bünyemiz, şartlarımız uygun değil. Bu uygunluğu sağlamak için de birçok şeyleri daha önce yapmaya mecburuz. Baksanıza, Türkiye'de ne kadar belediye varsa hepsi gözlerini devlete, Merkezî idareye dikmişler. Sonra da bütün belediyeler ve il Özel idarelerine de gözlerini diken birçok menfaat grupları var.

Söz sözü açıyor ama ne yapayım, konuyu aydınlığa kavuşturmak için biraz deşmek lâzım. Merkezî idare, mahallî idarelere geniş yetki vererek onların işlerine burnunu sokmamalı diyorlar. Gerçekten bunun çok zararı var ve bu idarelerin eli kolu bağlanmaktadır. Durum demokratik ilkelere de uygun düşmez. Bunları söyleyenler haklı da, aksini savunanlar haksız mı?

Kendi hallerine bırakamazsınız belediyeleri, mahallî idareleri. Avrupa'da, Amerika'da oluyormuş. Evet oluyor ama, bizde henüz olamaz.

İDARECİ — Neden olamaz?

TARİHÇİ — Çünkü biz Avrupa ve Amerika değiliz de ondan. Bir örnek vereyim: İstanbul belediyesi, Türkiye'de mevcut mahallî otoritelerin en büyüğü.. Bunun başına geçecek ve belediye reisi olacak adamı, halk mı seçmeli, devlet mi? Hayat dışı çoğu taklit bağlandığımız prensiplere göre, halkın seçmesi lâzım. Halk bunu nasıl seçer? Ne dalavereler döner? Neler vadedilir ve iş başına geçince bunlar nasıl yerine getirilmeye çalışılır? Sonra bir daha seçilmek için neler yapılır? Bütün bunları uzun boylu anlatmaya lüzum yok. Bana sorarsanız tereddütsüz İstanbul Belediye reisini şimdilik devlet tâyin etmeli, hattâ bu vazife valiye verilmelidir derim.

İDARECİ — Paydos demokrasiye..

TARİHÇİ — İstanbul Belediye reisini şimdilik Merkezin tâyin etmesi demokrasiye paydos değil, demokrasiye doğru gidişin bir icabı olabilir.

BİZ — Soruları cevaplandırmamanızı ve konuşmanızın sonuç kısmını tamamlamanızı rica ederiz.

TARİHÇİ — Konuşuanın sonuna geldim: Türkiye'de seçimlerin millî iradeyi yansıtması için dolaysız ve dolaylı yollarla yapılacak çok işimiz var. Bunların başında önce modern devleti kurmak gelir. Şimdiye kadar hiç el dokunmadığımız, aklımıza bile getirmediğimiz bir dâva.. Babı-

Deli Miyiz Yoksa?

23 Nisan Millî Hâkimiyet bayramı, bir buçuk gün her yer kapalı. 1 Mayıs'ta Bahar bayramı; çalışmıyacağız. 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramı; Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı gün. Tabii bayram yapacağız. 27 Mayıs'ta da bir buçuk gün bayramımız var. Sıralamaya lüzum yok : 30 Ağustos, 29 Ekim, Yılbaşı, Şeker ve Kurban bayramları, birincisi üç, ikincisi dört gün. Eğer kanun gereğince çalışılmayan günlerden önceye ya da sonraya rastlarsa bayramlara birer gün daha eklenir. Cumartesi yarım ve Pazar tam gün tatiller de hesaplanırsa yılın üçte birinde çalışmıyoruz demektir.

Böyle kalkınma olur mu? Biz yalnız gündüzleri değil, geceleri de çalışacak, bir dakikamızı boş geçirmiyecek millet olmalıyız. Boş kalmak, çalışmamak bizim idealimiz.. Hergün bayram olsa sevineceğiz.

Deli miyiz yoksa?

âli'den miras olarak aldığımız bu köhne, bu ilkel, bu hantal makineyi olduğu gibi kullanmaya devam mı edeceğiz, yoksa bunu kökünden değiştirerek yerine yenisini mi koyacağız? Çözüm noktası buradadır. Bu da bugünkü konumuzun dışındadır.

İKTİSATÇI YAZAR — Mahallî idareler iki türlüdür: İller ve belediyeler. Türkiye'de 67 İl var ama, bine yakın belediye var. İl hudutları gelişi güzel belirtilmiştir. Eski sancaklar vilâyet olunca aynı hudutlar kabul edildi. Sonra yeni vilâyetler de kurulunca sınırlar da buna göre değişiklikler oldu.

Ben Türkiye'nin doğal, ekonomik ve sosyal şartlara göre içlerine üç dört ili alacak büyük idarî bölgelere ayrılması ve her bölgenin geniş bir idarî otonomiye kavuşturulması zamanının geldiği görüşündeyim. Artık bizde uygulandığı şekilde Merkezî idare sistemi her yerde tarihe karışmış, bırakılmıştır. Şimdi federatif devletler vardır. Rusya, Amerika, İsviçre, Almanya ve başkaları hep böyledir. Büyük bölgeler içinde belediyeler ayrı mahallî idarelerdir. Benim görüşüme göre, Türkiye meselâ 10-15 büyük bölgeye ayrıldıktan sonra bölgelerin içinde belediyeler olur. Bunlar mahallî kuruluşlar olmakla birlikte, hudutları içinde Merkezin ve Bölgenin icra organları da olurlar.

BİZ — Sayın arkadaşımızın dikkatle dinlediğimiz bu konuşmasını bir başka açık Oturuma saklamasını rica ederiz.

Vaktimiz dolduğundan, hepinize yazı kurulumuz ve okuyucularımız adına teşekkürlerimizi sunarak, Oturumu kapıyoruz.

Tarikatlar ve İrtica

Bütün dünyada tarikatçilik gün geçtikçe yayılmaktadır. Birleşik Amerika'da ve Almanya'da bu akımı inceleyen arkadaşımızın bu yazısı, bizim için de çok uyarıcı olabilir.

Yazan : Dr. İlhami MASAR

ALMANYA'DA .bugün tam 2 milyon tarikatçi varmış, ve tarikatlar üç milyar Türk liralık bir bütçe ile çalışıyorlarmış. Yarım milyon müridi olan (Neuapostolisch) tarikatında her üye, kazancının yüzde onunu şeyhleri olan Valter Schmidt isimli zatın emrine veriyormuş. Bu para ile tapınaklar inşa olunuyormuş. Fakat Valter Schmidt cenapları, da çok zengin imiş.

Almanya'da çok müridi olan bu tarikat ile yakından alâkadar olmamış ololsaydım, bunlara inanmazdım.

1950 senesinde Newyork'da Birleşmiş milletlerde çalışıyordum, çalışdığım büroda sekreterlik yapan akıllı uslu bir amerikan kadını, kendisinin bir tarikata mensup olduğunu ve tarikat şeyhi Father Divine'nin Birleşmiş Milletler mensupları ile tanışmak istediğini, bir akşam bir toplantıya gelirsek çok iyi olacağını söyledi. Velhasıl ben, eşim, iki kızımla beraber tarikatın merkezi olan saray gibi bir binaya gittik. Bizi dâvet eden kadın, «hoş geldiniz» dedi, ve belki üçyüz kişinin masalarda oturduğu bir salona soktu. Taht gibi bir yerde kuzgunî siyah bir zenci ile sarışın bir kadın kurulmuştu. Kendisine takdim olunduk, ve biz de bir masaya oturduk. Ayağa bir adam kalktı :

«... Ben bir hırsızdım; kadınları baştan çıkarırdım. Father Divine beni kurtardı; iyi adam oldum» dedi. Herkes bir ağızdan «doğrudur, doğrudur, diye bağırdılar. Diğer bazı kimseler de ayni şeyleri tekrar ettiler. Hele bir kadın isteri krizleri içinde saçını başını yolarak, zenciye: «Sen İsa değil Allahsın» dedi, ve bu sırada hüngür hüngür ağladı. Bunun üzerine halk daha ziyade coştu ve yine «doğrudur, doğrudur» diye bağırdılar.

Bu sırada herkese basit bir yemek getirildi. Yemek yendikten sonra Father Divine ayağa halktı, koyu ve etrafı çınlatan bir sesle konuşmağa başladı: Ahlâk düşüklüğünden bahsetti; kiliselerin tereddi ettiğini, ve insanların ruhî ihtiyaçlariyle uğraşmadığını, buna bir çare bulunmazsa insanları öbür dünyada cehennemin beklediğini söyledi. Gittikçe coşuyordu. Nihayet yanındaki sarışın güzel kadını göstererek karısı olduğunu, fakat O'nun Meryem ana'danda yüksek olduğunu, ve bir çocukları olursa İsa gibi lekesiz bir anadan doğacağını anlattı

Artık halk çılgına dönmüştü. Âyinler başladı; biz doğrusu kızlarım yanımızda olduğu için hemen sıvıştık. Bana anlattıklarına göre, onbinlerce beyaz dul ve çok zengin kadın zenci tarikat başkanını paraya boğuyorlarmış. Onun yüzbinlerce müridi varmış; bir milyoner gibi yaşarmış; her hafta yüzlerce kişiye ziyafet çekermiş; koca bir muhasebe ve tahsildar teşkilâtı varmış. Father Divine 1960 senesinde ölmüş; fakat arada tarikat bü-

tün dünyaya yayılmış. Almanya'da yüzbin mensubu varmış. Bunlar da her hafta tapınaklarında toplanır, ve âyin başlamadan evvel :

«Sen ölmedin; seni öldü sanan kâfirdir» diye bağırırlarmış! Almanya'daki tarikatler içinde çoğu Amerika'dan gelme «Yehova çocukları» taaddüdü zevcat taraftarı «Marmonlar», «Baptistler», «Quakerler», «Adventistler. Sokaklarda çalgı çalarak dolaşan «Kurtuluş orducuları»; gibi daha makûl bir esasa dayanan ve bizdeki eski mevlevîler, bedevîler ile kıyası kabil olanlar da vardır.

Burada bütün dünyada milyonlarca saliki olan yarı müslüman, yarı hiristiyan Bahaileri de zikretmek lâzımdır. Bunların Frankfurt ve Sangenheim da muazzam sivri kubbeli bir tapınakları vardır. Yehova çocukları veya Yehova şahitleri tarikatı geçen sene Münich'de bir toplantı yapmış; elli bin kişi Thresienwiese meydanını günlerce doldurmuş ve trafik durmuş.

İşbu bir dereceye kadar makul tarikatlerin yanında. Father divine kadar aşırı giden yüze yakın başka tarikat varmış; mensupları bazen yüz kişiye kadar düşermiş; fakat küçük tarikat mensupları daha mutaassıp ve inançları için daha fedakâr oluyorlarmış.

Meselâ «Ben dünyayı kurtaracağım; ben İsa'yım; ben İsadan da büyüğüm. O, kendini öldürttü; beni kimse öldüremez. Ben ölmek üzere olanlara can verdim» diye vaz veren Michael Weiss isimli bir şeyh varmış.

«Mazdâznan» tarikatı mensupları da, et yemezler; fena söz söylemezlermiş. Zerdüşt telakkilerine yakın görüşleri varmış. Evvelâ güzel şarkılar söyleyerek jimnastik yaparak ayine başlarlar; sonra azarlarmış, âyinleri bizdeki Mumsöndü'ye benzermiş.

Ben Almanya'da iken, tarikatler üzerinde etüd yapan bir zat ile görüşmek fırsatını buldum. Kendisinden, gizli gizli gittikçe yayılan bu kıpırdamaların sebebini sordum. Bana bu sebepleri şöyle sıraladı :

1 — Kilise artık mistik ruhları tatmin etmiyor.

2 — Lâik ve demokratik devlet bu gibilere yabancı kalıyor.

3 — İnsanların birçoğunda hâlâ Ortaçağ ruhu vardır.

4 — Bazı münevverleri de bundan istisna etmemelidir.

5 — Bunlar hayran olacakları ve kendileri için düşünen, kendilerine doğru yolu gösteren bir mürşit aramaktadırlar.

6 — İkna kabiliyeti olan birine tesadüf ettikleri zaman hemen biat etmektedirler.

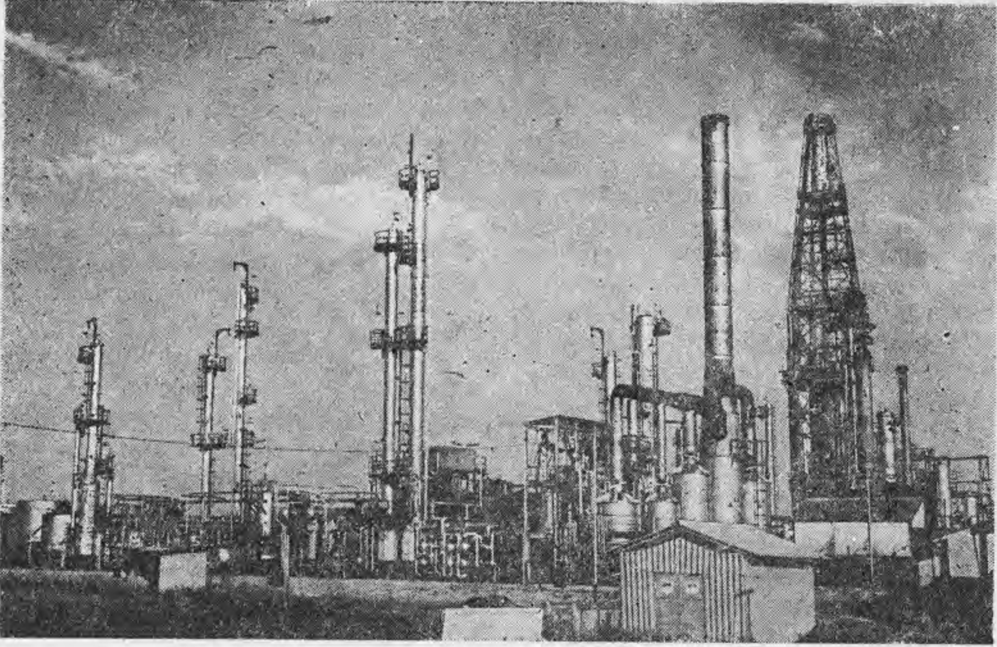
7 — Seçkin bir gurubun üyesi olmayı bunlar şeref telakki ediyorlar.

8 — Tarikatler daima dinsizliğe, fuhşa, fenalığa karşıdırlar. Fakat çok kere seks bakımından ahlâksızlık yoluna sapıyorlar.

Avrupa'nın göbeğinde Almanyada böyle şeyler olur da bizde neye olmasın? Gözü dönmüş bir tarikatçı bir Atatürk büstünü parçaladığı zaman ne diye şaşıyoruz? Münevverlerimize bizdeki irtica hareketlerini bu yönden tetkik etmelerini tavsiye ederim. Bundan bin sene evvel Enelhak (Ben Allahım), dediği için asılan Mansur'dan beri bizde hiçbir şeyh Allahlık iddia etmemiştir. Peygamberim bile demez. Şeyhin bu gibi düşünceleri kendi içinde kalır. Öne İslamiyet sürülür. Ticanilerin yaptığı gibi her fırsatta tekbir getirilir.

Oysaki bu İslâmiyet kisvesine aldanıp bunları, bizim düşündüğümüz gibi, dindar zannederek sonrada her fırsatta hakiki müslümanlara çatmak doğru bir hareket değildir.

Aydınlarımız bunu yaparlarsa Türk toplumu ile aralarında bir uçurum açılır. Bu hususta hâkimlerimizde tenvir edilmelidir. Basında bu sahada uyarıcı olmalı, ve hele camilerde namaz kılan müslümanları incitmekten çekinmelidirler. Atatürk büstünü parçalayan ya bir meczup yada onun çocuğudur. İyi bir müslüman böyle şey yapmaz. Şunu da işaret etmek isterim ki, aşırı tarikatçılık, yeni birşey değildir. Binlerce seneden beri vardır. Ve moral telakkilerin gevşediği devirlerde daha bariz bir şekil alır.

Batman Rafinerisi

Beyaz Elmas : Petrol

Dünya Petrol tarihçesine kısa bir bakış

Yazan : Niyazi ACUN

İKİNCİ Dünya Savaşının sonlarına doğru, Japonya ile savaşta olan B. Amerika'nın, Hiroşima adasına bomba olarak attığı ATOM, bu lâboratuvar efsanesi, o tarihten buyana henüz PETROL'ün yerine geçememiştir.

Atom, Lâboratuvarcıların, sanayicilerin ve askerlerin elinden kurtulup, petrol gibi dünya halklarının malı olmuş bir enerji kaynağı haline henüz gelememiştir.

Birgün geleceğinden hiç şüphe yok.

Fakat... Ne zaman?

Çağımızın motor devri petrolden yararlandığına göre, petrol için yapılan aleni ve gizli savaşlar dün olduğu gibi bugün de hâlâ devam etmektedir...

«BİR DAMLA PETROL = BİR DAMLA KAN» vecizesi bu savaşların ne kadar amansız ve şiddetli olduğunu göstermeğe kâfidir.

Bu vecizeyi ozanlar değil, petrol tröstleri ve devletler söylemektedir.

Petrolü ve mucizelerini tanımak için önce tarihçesine kısaca değinelim.

PETROL'ÜN TARİHÇESİ

1934 yılında, Birleşik Amerika'da, ham petrol endüstrisinin yeryüzünde kuruluşunun 75. yılı törenlerle kutlandığında, Amerika'lı petrolcüler, ekonomistler, maliyeci ve askerler birbirleriyle söz etmişler gibi şunları anlattılar :

Geçen yüzyılın ortasında, hem Amerika'da, hem de bütün dünya'da petrolü bilmeyen yoktu. Hattâ bazı yerlerde petrol lâmbası bile yapmayı düşünenler vardı.

1830 Yıllarında Kimyager Reichenbach Almanya'da petrolden ışık verici olarak yararlanmayı tavsiye etmişti. O tarihlerde Amerika'lıların bu tavsiyeden haberi dahi yoktu.

Bu sıralarda Kanada'lı Abraham Gesner bir yağ lâmbası yapmıştı.

İnsonoğlu gecenin karanlığını aydınlatmak için isi az bir ışık ham maddesi bulmayı ve bu maddeyi bir araçta yakmayı tasarlamaktaydı. Nitekim, A. C. Ferris adında bir Amerika'lı Albay petrol lâmbası icat edip piyasaya sürdüğü zaman, çağının ünlüleri arasına girmişti.

Çabalar sonunda, lâmba icat edilmişti; ama henüz petrol ilâç kabilinden azdı. Çünkü, o devirlerde petrol bir hekim ilâcı olarak biliniyordu. Adı da: «Seneca yağı» idi. Romalı filozof Sencanın bununla hiçbir ilgisi yoktur. Bu isimde bir kızılderili, petrolü bir ilâç olarak kullandığı ve tavsiye ettiği için, onun adı verilmişti.

Amerika'nın Pittsburg şehrinde Samuel Kier adlı açıkgöz bir eczacı, petrolü Seneca yerlilerinden almaktansa, doğrudan doğruya onların aldıkları topraktan mebzul miktarda çıkartmayı ve para kazanmayı aklına koydu. Toprağı 400 kadem kadar deldikten sonra, su ile karışık petrolü buldu ve piyasaya sürdü.

Yukarıda yazdığımız Albay Ferris'in lâmbası da büyük bir rağbet kazanınca, ilâç yerine satılan petrol bu kez ışık ham maddesi olarak satılmaya başlandı. Zengin olmak isteyenler, eczacının kuyu kazdığı yerlerde kuyular kazarak mebzul miktarda petrol çıkarıp servet sahibi olmaya başladılar.

Amerika'da altın'a hücum gibi bu kez petrole hücum başladı. Bunların en ünlüsü, adı tarihe Albay Drake diye geçmiş olan bu adamın bütün hüneri, dosdoğru Titusville'e gidip, eczacı Kier'in toprağı oyduğu yerin yakınında bir kuyu açmaya koyulmasıdır.

Drake, epi yorucu çalışmak zorunda kaldı. Nihayet 1859 yılının 27 Ağustos'una rastlayan Cumartesi günü 69,5 m. derinliğe ulaşmıştı. Ertesi günü pazar olduğu için çalışamıyacaklardı. Drake'nin yardımcısı, Billy Smith Amca, yemekten sonra, açılan deliği şöyle bir seyretmek için tekrar gittiğinde, kuyunun, ağzına kadar ham petrolle dolmuş olduğunu hayretle gördü. Ertesi günü, kuyudan petrolü kovalarla boşaltmağa başladılar. Daha sonra, işin böyle gitmeyeceğini anlayarak kuyuya bir tulumba yerleştirdiler. Bu tulumba sayesinde günde 24 fıçı doldurdular. Bu, günde üç tonluk bir üretim demekti. Petrolün çok kârlı bir iş olduğunu anlayanlar o bölgeye hücum ettiler; birkaç ay sonra bütün o civar, oyma kulelerinden bir orman haline gelmişti ve bu suretle dünya ekonomi tarihinde yeni bir petrol devri açılmış oldu.

Amerikan petrol arayıcılığı böyle başladı ve dünya'nın en çok petrol çıkaran ülkesi oldu.

Bu tarihçeden sonra, Amerikan petrol tröstleri teknolojiden azamî derecede yararlanarak, dünyanın bir numaralı petrol satıcıları oldular.

AVRUPA'DA PETROL VE RAFİNAJ

AVRUPA kıtasında Polonya'lılar, petrol üreticiliğinin ve rafinaj işinin kendilerine ait olduğunu söylediler. Onlarda da petrol efsanesi bir eczacıyla başlamaktadır. 1852 Yılında, Krakov'lu bir eczacı olan Iğnaz Luksiewitz, ham petrolün daha mükemmel ve issiz yakılmasını mümkün kılmak için bir usul buldu; 1853 yılında da, şehrin hastahanesini, ilk defa olarak, kendi icadı lâmbalarla ışıklandırdı. Bundan sonra Viyana şehrine ve Avusturya demiryollarına petrol ışığı verdi.

Avrupa kıtasında Çekoslovak'lar da

hünerli olduklarını ispat ettiler. Memleketlerinde petrol olmadığı halde, Polonya'lı eczacı Iğnaz Luksiewitz'den önce, dışarıdan aldıkları ham petrolü tasfiye ederek, Prag şehrini 1836 yılında petrol lâmbalariyle ışıklandırmışlardı. Fakat, bu iş çok uzun ömürlü olmadı; çünkü, tasfiye işi pek ilkel olduğundan, gazyağının içinde benzin bol miktarda kalmasından lâmbalar sık sık patlıyordu. Praglıların sevinci bu patlamalar yüzünden uzun sürmedi. Şehir halkı, böyle yangın bombaları altında yaşamaktansa karanlıkta kalmayı tercih ettiler ve lâmbalarını söndürdüler.

Romen petrol tarihi de eskidir. Petrol üretim ve rafinajında Rumen'ler de haklı olarak öğünürler. Derler ki: «Aman bizi unutmayın... Bizim petrolümüz, her halde Polonya'nın, Galiçya petrollerinden daha iyidir!.»

Hakları da yok değil. 18. Yüzyıl sonlarına doğru petrol istihsal edip ışık verici olarak kullanmışlardır.

Rus petrol tarihini incelediğimizde görürüz ki, Ruslar kendilerinde öncelik görürler. Dünyanın ilk petrol tasfiyehanesi, 1823 yılında Kuzey Kafkasya'da, Grosny yakınındaki Mosdok köyünde, açıkgöz iki tüccar kardeş olan Dubinin biraderler tarafından kurulmuştur. Dubinin kardeşler istihsâl ve rafine ettikleri petrolü satamamak talihsizliğine düşmüşlerdir. Mosdok bir köydür. Petrole pazar olamamıştır. Satabilecekleri en yakın yer 300 kilometre uzakta olduğu için nakil zorluğu ile karşılaşmışlardır. Ayrıca, nakletseler bile orada da petrol lâmbasından kimsenin haberi yoktu.

Almanlar müstemleke savaşları ile birlikte petrol sahalarına sahip olmak için büyük savaş rizokosuna girmişlerdir. Fakat, hiç bir vakit emellerine muvaffak olamamışlardır.

Alman petrolcülüğü, petrolden söz eden bütün milletlerden çok eski yıllara dayanır.

Alman toprakları petrolce fakirdir. Fakat petrolü Rus'lardan çok önceleri buldukları da bir gerçektir. Daha 1670 yılında, bugünkü Hanover şehrinin petrol alanında Celle'den 18 mil ötedeki Wietze köyünde yerden petrol çıkarılmıştı. Bugün de Almanya'da başlıca petrol sahası oradadır. O vakitler orada oyma kuleler dikilmiş değildi. Lâkin bilgin bir arkeolog ve kimyager olan cizvit papazı Athanasius Kircher, petrolü, kurşun borularla nakletme fikrini ortaya atmış ve bu suretle çağımızın ünlü «Pipe-lines» düşüncesini de bundan 298 yıl önce ortaya koymuştur.

AMERİKA ve Avrupa petrol tarihçilerinin bu övünmeleri karşısında, Uzak Doğu'nun adalar memleketi sahibi Japonlar daha mağrur olarak seslerini duyuruyorlar: «Bunların hepsi boşuna böbürlenme!. «Biz, İsa'dan sonraki yedinci yüzyılda Hondo adası üstündeki (bugün de halen petrol sahasıdır) Eşigo sahasındaki kuyulardan petrol çıkarır ve İmparatorumuzun sarayını bununla aydınlatırdık.» diyorlar...

Petrolün bulunup ondan yararlanma övünücülüğü âdeta, modacıların mankenlerinin modelleri teşhir ettikleri podyum üzerindeki bir rekabet yarışını andırıyor.

Çok uzaklardan Avrupa'nın Güney memleketi olan Yunanistan'dan da sesler duyuluyor: «Aslını ararsanız, petrolü keşfeden, bizim Büyük İskender'dir. İsa'dan önceki dördüncü yüzyıl başlangıcında bugünkü Amu Derya kıyısına vardığı zaman, askerleri orada, yerden fokur fokur fışkıran yağlı bir madde bulmuşlardı. Bu maddeden biraz nümune alıp getirdiler ve onlar da bunun, gayet şanlı şerefli ve fakat çok zorlu ve yorucu bir savaşa delâlet ettiğini söylediler.»

Anlaşılan İskender ordusundaki rahipler tâå o tarihten «Petrol savaşlarını» görmüşlerdi. Fakat, hiç de öyle değil. İskender ordusundaki rahipler, Asya steplerinde gezinip durmaktan bıkmışlardı ve bunu açıkça söylemekten çekindikleri için, imâ yolu ile kehanette bulunuyorlardı. Ne gariptir ki, bilmeyerek söyledikleri «şanlı şerefli ve fakat çok zorlu ve yorucu bir savaşa delâlet ettiği» sözleri, bugün için geçerlidir. Petrol ekonomik ve askeri alanda şanlı şereflidir. Bulunması büyük paralara mütevakkaftır. Yorucudur. Büyük devletler onun uğrunda gizli ve aleni savaşlar yapmaktadırlar.

Bundan başka İskender, Mezopotamya -Musul- petrollerini de keşfetmiştir. Zi-

ra Babil'de, ebediyen sönmeyen ateşi ve Babil çevresinde de tabiî asfaltı görmüştü.

SÖNMEYEN ateşe tapanların ülkesi İran. Zengin nafta yataklariyle Hayyam ve Hafız gibi dünyaya ün salmıştır.

Biraz da İran'lıların söylediklerine değinelim.

Diyorlarki :

«Anlattığımız hikâye Şiraz gülleri ve Tebriz halıları kadar güzel. Fakat bu hikâyenin de belirttiğine göre ne İskender'iniz, ne de rahipleri, petrolün ne olduğunu anlamış ve ne de bu yeni maddeyi herhangi bir şekilde kullanmayı akıl etmişlerdi. Halbuki bütün kavga bundadır.»

Petrol tarihçesi sanki bir açık oturumdur. Amerika'lılar İran'lılara cevap veriyor:

«Önemli olan, ham petrolü ilkönce bulan değildir; önemli olan onu ilkönce ticarete kalbedip satmayı akıl etmiş olandır!»

İran'lılar alaylı cevap veriyor:

«İskender'in ham petrol ticaretine başlamayışı, insan sağlığı bakımında çok iyi olmuş. Bu yağlı nesneyi her halde yemek yağı diye satmaya kalkışacak ve sonunda rezil olacaktı ve beş para da kazanamayacaktı.»

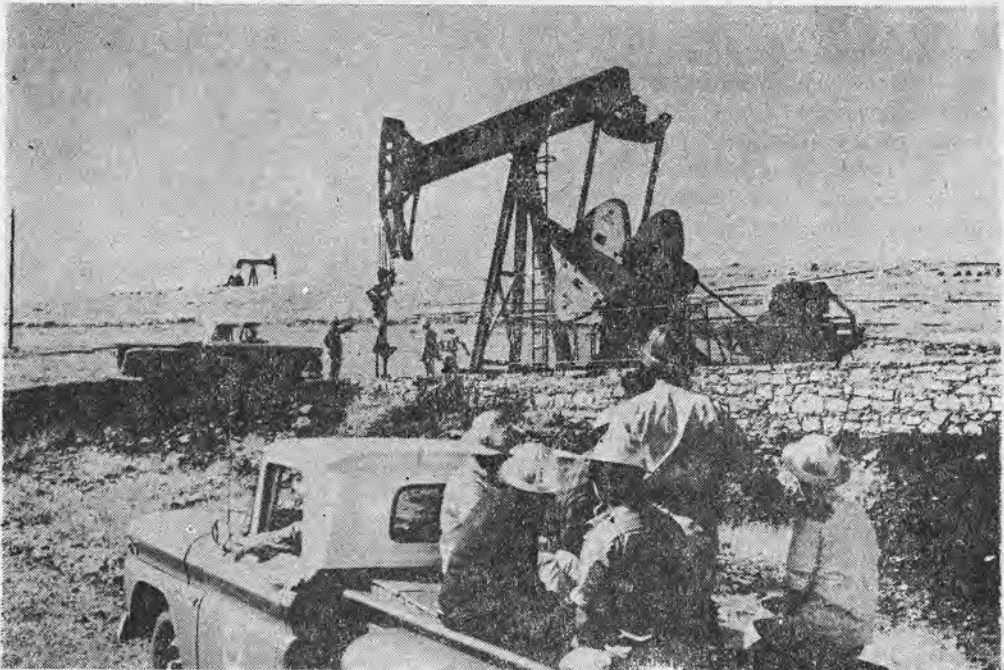
İşin tartışma tarafı ayrı. Asıl olan Plütark'ın anlattığıdır. Ona göre: «Yunan'lılar, zeytin ağacı bulunmayan bir memlekette nasıl olupta yağ bulunduğuna hayret etmişlerdir.»

Bu tartışmalar arasından başka sesler duymaktayız.

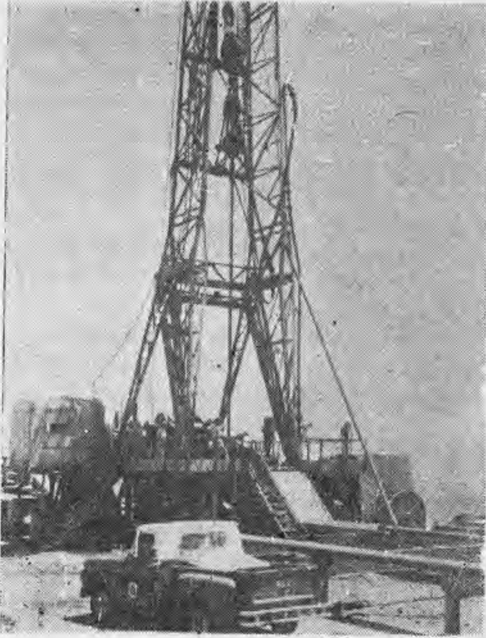
İtalyan'lar, Roma'lı cetlerinin Kuzey İtalya'da, böyle ebediyen sönmeyen ateş yakmış olduklarını ortaya atıyorlar.

Arnavut'lar daha da ileriye gidiyorlar. Ve diyorlarki, ebedî ateşin içinde yandığı Nympheum'un kendi topraklarımızdadır.

Petrol savaşı, tarihçesiyle de devam etmektedir. Nitekim, İngiliz'ler daha tok bir sesle bu işin ticaretinin kendilerinde olduğunu ortaya atarak, diyorlarki: «Petrol ilk olarak Filistin, Mısır ve Babil'de kullanılmakta idi. Babil'de -bugünkü Irak'ta- duvar yapılırken petrollü asfalt, harç olarak kullanılıyordu. Ve herhalde ünlü Babil kulesi de böyle bir harçla yapılmıştı. Bundan başka Musa Peygamer doğduğu sıra-

Raman strüktüründeki istihsal kyuularından biri

Batman'da sondaj çalışmaları

da, annesi O'nu bir sepete koyup Nil'e bırakmıştı. Fakat önceden, sepet batmasın diye üstünü kil ve ziftle, yani Sina yarımadasında bulunduğu şekilde koyu parafinli asfaltla sıvamıştı. Bundan başka Lût gölü bugün hâlâ Filistin'dedir. Bu gölün dibinde ve kıyılarında da asfalt vardır. Bu bilgilerimiz karşısında petrolü ilkönce İngiliz tebaaları keşfetmiş ve kullanmışlardır. Dünyaca ünlü büyük petrol tröstü şirketler İngiliz'dir.»

PETROL NEDİR?

PETROL, tarihiyle, haliyle ve istikbaliyle bütün dünya milletlerini ve devletlerini uğrunda seferber etmiştir. Petrol kadın gibi, fırtına gibi, deniz gibi ve Güneş gibi varlıkların karşısına çıkmış mucizevî bir kuvvet ve servetler kaynağı..

Motor devri ve lâboratuvarlar onu daha da çok değerlendirmiştir. Rafinaj sayesinde elde edilen bütün müştakatı başlı başına birer servet hazineleridir. İşte bu esmer, sarı ve siyahımtırak yeşil arasında değişen bir renk seyri ile tabiatla karşılaşan bu akıcı, yakıcı maddeyi insanlar çok eski zamanlarda tanımışlar; fakat motorun icadına kadar ondan bugünkü gibi azamî yararlanamamışlardır.

«Nuh» Peygamber gemisine tahta ardı kalan delik ve deşiklerini Lût gölünden çıkardığı asfalt ile kalafatlaımş; tufanın en korkunç günlerinde her yeri kaplıyan coşkun suların hücumundan himayesine aldığı canlı mahlûkları onunla korumuştur. Çağımızın en ünlü maddesi petroldür. Onu temin etmek için irili ufaklı devletler, topraklarının altını sondaj makineleriyle delik deşik etmektedirler.

Bu sihirli ve zengin maddenin menşei, hayvan ve nebatlardır.

Petrolün analizinde, azot ve iyodun bulunması hayvanî, parafinle de nebat ve yosunları bulunduğuna delildir.

Petrole depo vazifesi gören arazi, kerpiçleşen-greler, betonlaşan çakıllar -Konglomeralar- bazan da kalkerler, dolamilerdir. Arz hareketleri ve bu hareketten hasıl olan ısı soğuyan arz kabuğunun içinde çatlaklardan yol bulan petrol, tektoik sebeplerle asıl olan düzgünlüğünü kaybeden tabaka arasında hasıl olan dom tâbir ettikleri boş kubbelerde toplanır. Bu toplantı çokluğu zenginlik ifade eder.

Boş bulduğu yarıklardan menfez bularak dağılan, veya hicret esnasında fazla hararete rastlayarak kuruyan, veyahut yeraltındaki su akımlarına kapılarak giden petroller jeoloji ilmine çözümü güç problemler yaratır, petrol arayıcılarını şaşırtır.

Petrolün en uygun toplanacağı arazi mesamatlı ve sert olmıyan tabakaların akıt ve gazların nüfuz ve hücum etmeyeceği taşlar ve killer ile örtülü bulunmalıdır.

Petrolün terkibinde karbonlu idrojenler, bilhassa metan «CH», bazen de az oranda oksijen ve eser halinde de azot, kükürt bulunur.

DÜNYA PETROL REZERVLERİ

DÜNYA petrol rezervleri kesin olarak bilinmiyor. Ancak bulunmuş ve işletilmekte olan petrol kuyularının rezervleri takribi olarak söyleniyor.

Amerika, Galiçya, Romanya, Bakû,

Musul, İran gibi zengin rezervli memleketlerin karşısına hiç ümit edilmeyen memleketlerde yapılan sondajlar olumlu sonuç verince rakip olarak çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşından önceki yıllarda, İngilizler, Suudî Arabistan'da su sondajı yaparken petrole rastlamışlardır. Savaş dolayısiyle su yok diye terketmişlerdir. Fakat Amerika'nın en zengin petrol şirketlerinden Kaliforniya Oil Kompani (Caltex), İngilizlerin petrole rastladığını ve bu sebepten savaş dolayısiyle kuyuları terkettiklerini öğrenince, işe onlar başlamış ve petrolleri çıkartmışlardır. Almanya'dan korkan ve müttefiki Amerika'ya sığınan İngilizler naçar Suudi Arabistan petrollerini ellerinden kaçırmışlardır.

Bahreyn, Küveyt gibi Cezayir, Libya'da zengin petroller bulunmuştur. Büyük sahranın kuş uçmaz, kervan geçmez korkunç çöllerinin altının petrol dolu olduğu anlaşılmıştır.

Otoritelerin verdikleri bilgiye göre, bugün için dünyanın en zengin petrol rezervleri Orta-Doğu'da bulunmaktadır.

Yukarıda belirttiğim gibi, bugünkü bilgi ve elde mevcut araçlarla dünya petrol rezervleri üzerinde kesin mütalâa yürütmeye -hattâ taş kömürü kadar bir tahmin yapmaya- imkân yoktur. Dünya petrol mevcudunu tesbit edebilecek araç sondajlardır. Son senelere kadar 1500 metreye kadar sondaj yapılabilmekteydi. Çağımızda sondaj tekniği o kadar ilerlemiştir ki, 4500 metre derinliğe kadar delinebilmektedir. Bugün üretilen petorllerin önemli bir kısmı 2000 metre derinliklerden alınmaktadır.

Türkiye'nin petrol yatakları 1500 metreden sonra başlamaktadır. O itibarla, Türkiye petrollerinin sondaj masrafları çok yüksek bir rakamı bulmaktadır.

Petrolün sondaj ameliyesiyle bulunmasından sonra iş bitmiyor.

PETROL'ÜN NAKLİ

PETROLÜN bulunması, üretimi ve tasfiyesi, rafinaj kadar da önemle üzerinde durulan nokta, nakil vasıtasıdır. En büyük bir petrol kaynağı nakil imkânının sahip olmadığı, tüketim merkezlerine götürülemediği takdirde değerlenmiyeceği şüphesizdir.

Petrol sahalarında çıkan petrolün tüketim ve satış merkezlerine sevketmek için üç esas vasıtadan istifade edilmektedir:

1 — Boru nakliyatı,
2 — Sarnıç vagonları,
3 — Tank, sarnıç gemileri.

Kara nakliyatında en rantabl, en ucuz ve en fazla petrol sevkiyatı borularla yapılmaktadır. «Pipe lines» denen tesisat, demir borular yeryüzüne döşenerek yapılır.

Demek oluyor ki, önce petrol arazisi jeoloğ ve petrol mühendisleri tarafından aranıp bulunacak, arazi tesbit edildikten sonra sondaj makineleri kurulacak, sondaj yapılacak. Her sondaj müsbet olmaz. Bunlar hep rizokoyla, büyük yatırımlarla olmaktadır.

Petrol bulunduktan sonra, rantabl ise, en ekonomik yere petrol tasfiyehaneleri kurulur. Rafinaj ameliyesinden sonra elde edilen benzin, gazyağı, motorin ve diğer müştakatı tüketim bölgelerine en ucuz şekilde sevketmek lâzımdır.

Bütün bu ameliyeler çağımızın büyük sermaye yatırımlariyle mümkün olmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra hava'da, kara'da ve deniz'de gelişen motorlu araçlar petrolün değerini çok arttırmıştır. Büyük devletler petrol için her çeşit ihtilâf ve savaşlara göğüs germiş ve geremktedirler. Kendi memleketlerinde petrolü olmayan devletler, petrolü olan memleketlere hücuma geçmişlerdir.

Bugün, dünyanın en zengin petrol rezervleri Orta-Doğu'da bulunmaktadır. Orta-Doğu'daki büyük devletlerin çatışması bu petrol rezervleri yüzünden olmaktadır. Petrol yataklarına sahip olup işletmekten başka, rafinaj edilen petrolün satışı vardır. Satışlar da kıyasıya bir savaş halinde olmaktadır.

(Gelecek yazı...
TÜRKİYE'DE PETROL)

Türkiye Kendi kendini Besliyebilmeli

Yazan : Tarık İsmet ERDEM

SAYIN Başbakan: «Yüzde yetmişi toprağa bağlı bir memleket, kalkınan bir memleket değildir. Sanayileşmemiz şarttır. Yavaş yavaş köylülükten kurtulmak lâzım... Çiftçilikten zengin olmuş bir memleket gösteremezsiniz» demektedirler.

Kalkınan bir memlekette tarımla uğraşan nufusun azaldığı, endüstri ve hizmet sektöründeki nufusun çoğaldığı bir gerçektir. Bu bakımdan sanayileşme bizim de gideceğimiz en doğru yoldur. Ancak büyük ölçüde tarım memleketi olan Türkiye'de tarımı ihmâl ederek uluorta sanayileşme yoluyla kalkınmanın asla gerçekleşemiyeceğine şüphe etmiyoruz. «Çiftçilikle zengin olmuş memleket gösterilemez» şeklinde bir kuralın da doğru olmadığını belirtmek isteriz.

Bugün sanayileşmiş memleketlerin hemen hepsi, tarımı bırakmamışlar ve ihmâl etmemişlerdir. Tersine modern teknolojiyi bu alana uygulayarak ve büyük yatırımlar yaparak tarımın millî gelirlerinde önemli pay almasını sağlamışlardır.

Amerika'nın, Fransa'nın, Holanda'nın, Almanya'nın, İtalya'nın, İsrail'in ve hemen bütün sanayileşmiş memleketlerin durumu böyledir.

Biz, sanayiden ziyade tarıma öncelik veren bir kalkınma politikasına muhtacız. Şunu da belirtmek yerinde olur ki, sanayileşme, sanıldığı gibi, kolay bir iş değildir. Bugün mevcut sanayimiz ayakta durabiliyorsa, dış kapıların kapatılmış olması ve iç piyasa istismarında fiili tekeller kurulmuş olması gibi nedenler yüzündendir. Memleketimizde en ileri ve kırk senelik geçmişi olan tekstil sanayimiz dahi, bir ömür kapsayan mazisiyle, henüz yerine oturabilmiş değildir. Bu kolda ihracat hiç sayılabilecek kadar olup o da ya maliyet fiatına veya zararınadır. Bu da büyük vergi indirimi fedakârlığı sayesinde olmuştur.

Bugün Batı Almanya, İngiltere, Amerika ve Fransa gibi yüz yıldan fazla sanayi mazisi olan memleketlerle ve hele Japonya ile dünya piyasalarında gerek kalite gerekse fiat bakımlarından rekabet edebilmemiz hayalden öteye geçemez.

MEMLEKETİMİZ muazzam bir tarım ülkesidir. Bugün bu topraklar verimsiz hâlde iseler, bu da asırlardan ve el'an da ihmâl edilmesinden ileri gelmektedir. Bir taraftan nufusumuzun süratle artmasından ve bu nufusu besleyememe endişesi içinde iken, diğer taraftan, tarımı bırakmak sanayileşmeye yönelmek bu memleketin uğrayabileceği en büyük tehlikeyi elimizle hazırlamak olacaktır. Tarımla uğraşan nufus, modern teknoloji uygulanması ölçüsünde, şüphesiz, azalacak; fakat üretim ve hasıla şimdikinin kat kat üstünde olacaktır.

Evet, Amerika'da toprakla uğraşanlar, nufusun % 7-8 ini teşkil etmektedir amma, tarım istihsâl potansiyeli dünyayı besleyecek durumdadır. Bunun başlıca sebebi Amerika'nın, sanayiini inkişaf ettirirken tarım sanayiini ihmâl etmemiş olmasıdır. Kaldıki, Amerika'nın millî gelirinde demir, çelik, otomobil sanayiinden sonra, hayvancılık ve tavukçuluk dördüncü sırayı işgâl etmektedir.

DÜNYA sağlık teşkilâtı, dünya nufusu hakkında birçok memleketleri ilgilendiren ve bu arada bizi de içine alan bir rapor yayınlamıştır. Yorucu bir emek ve etüt mahsulü olan bu raporda,

dünya nufusunun bugün için 3 milyar dolaylarında olduğu ve memleketlerin, muhtelif yıllara göre nufus artışları hesaplanarak, 2000 yılında, yanî bundan otuz otuz iki sene sonra dünya nufusunun bir mislinden fazla artarak 7 milyarı bulacağı tahmin edilmektedir.

Ayrıca birçok memleketin 2000 yılındaki nufuslarının tahmini yapılan bu raporda XXI. Yüzyıla ayak basarken, Türkiye'mizin nufusunun da 80 milyona ulaşacağı belirtilmektedir. Bugün 32 milyon kabul edilen sayımızın 32 sene sonra %150'ye yakın bir artışla 80 milyona ulaşması, kalkınma halinde bulunan ve kalkınmasında sanayileşmeyi öngörerek Tarım ve Tarım sanayiinin ikinci plâna atıldığı memleketimiz için cidden endişe vericidir. Gerçi, memleketimiz tarıma ehemmiyet verir ve kalkınmanın bir kısmını da tarım ve tarım sanayiinde aramış olursa topraklarımız ikinci bir seksen milyonu dahi besleyebilecek kudrettedir. Yeterki, bu kudret şimdiden harekete geçirilmiş olsun.

Tarım kalkınması hiç şüphesiz köy kalkınmasını kendiliğinden yaratacaktır. Ne varki, senelerden beri bünyeyi kemiren politika mikrobu, sağı ile solu ile yalnız Atatürk devrimlerini değil, memleket gerçeklerini de politika demagoklarına feda ettirmiştir. Bu ortam içinde büyük tarımsal reformlara girişmek çok güçleşmektedir. Meselâ ormanlar yakılır ve harab edilir, bu suretle topraklar çoraklaştırılırken, oy kaybetmemek çabasiyle bu facia önlenememekte; bir ağaçlandırma ve ormanları koruma seferberliği yapmaya hiçbir iktidar girişememektedir. Oysaki, orman davâmızla birlikte topraklarımızın islâhı, modern teknolojinin tarım alanında gereği gibi yayılması, üretim gücümüzün şimdiki seviyenin biriki misline çıkarılması gibi ana dâvalarımız da azdır. Bu ortam içinde fabrika kurmak, ve tarımı arka plâna atarak sanayileşmek, politikacının tek hedefi olması normal karşılanmak gerekir.

Bizim her gün ilerleyen teknik ve yenilikler karşısında, dünya piyasalariyle rekabet edecek bir sanayi kurmamıza hayli uzun bir zaman, imkân yoktur. Kuracağımız sanayinin mamüllerini dışarı satarak, onun kazancıyle karnımızı mı doyurmak istiyoruz? Kurabileceğimiz sanayi genel olarak kendi ihtiyacımızla sınırlıdır ve daha çok ithalât ikamesi içindir. Milli gururumuzu sarsması pahasına Amerika'dan beslenmemize ümid bağlamak son derece hatalıdır. Çünkü, 2000 yılına kadar dünya politikasında ne gibi bir değişikliğin olacağını kimse kestiremez. Kaldıki, bugünkü 180 milyonluk Amerika'nın 2000 yılında nufusu 320 milyon olacağı tahmin edildiğine göre, artık Amerika, bizim gibi memleketleri besleyebilecek durumda olmıyacaktır. Bizim kendi kendimizi beslememiz işine şimdiden çare aramamız ve tarıma dört elle sarılmamız lâzımdır.

Şüphecilik Hastalığı:

PARANOİA

Dr. Kemal KESKİNEL
(Psikanalist)

BU son haftalarda bütün Basını devamlı surette meşgul eden ve gazetelerin birinci sayfalarında yer alan, kamu oyunun merakla ve ibretle izlediği bir olay, Ankara Belediye Başkanının başından geçmiştir. Belediye Başkanı, akşamın normal saatinde ziyaretine gittiği akrabası bir Veteriner Albayın ekmek bıçağiyle hücumuna uğramış ve hastanelik olmuştur. Emekli Albayın iddiasına göre, Belediye Başkanı onun karısiyle cinsî münasebet kurmuşmuş! Dikkate değer bir nokta, emekli Albayın hanımı yaralanan Belediye Reisinin hanımının teyzesidir. Belediye Başkanının karısı 35, Albayın karısı da 52 yaşındadır. Bütün bu şartlar bile Albayın şüphelerini bertaraf etmeğe kâfi gelmemiş, aile fâciası önlenememiştir.

Albayın iddiası üzerinde soruşturmalar devam ededursun, kimse inkâr edemez ki bugün toplumumuzda pek çok kocalar (veya kadınlar) haksız ve sebepsiz olarak eşlerinden şüphe etmektedir.

Bunlardan bazıları şüphelerini gizlice sırdaşlarının kulağına fısıldarlar; bir kısmı eşlerini açıkça itham ederler; büyük bir çoğunluk ise kendilerini derin bir ıstırap içinde kıvrandıran şüphelerini kendilerine dahi itiraf etmekten çekinirler, korkarlar..

İşte tıb ilminde ve bilhassa psikanalizde bu şüphelerin organize olup müzminleşmesine paranoia hastalığı denir.

PARANOİA, insanlık tarihi kadar eski bir hastalıktır. Çünkü, dünya kuruldu kurulalı insanlar birbirini kıskanmış, birbirinden şüphe edegelmiştir. Bu hastalık, adı konmamış olmakla beraber Hipokrat zamanında dahi bilinirdi. Hastalar burada, şüphe zemini üzerinde birtakım sistemli hezeyanlar kurar. Hezeyan, bilindiği gibi, gerçeğe uygun olmayan düşüncedir. Çok zaman hastalık, başkaları tarafından beğenilmemek, sevilmemek, şikâyetleri, üzüntüleri, serzenişleriyle başlar. Sonra, başkalarının bize ihanet ettiği düşüncesiyle, şüphelerle ciddiyet kazanır. Shakespeare'in meşhur fâciasında Othello, beyaz sevgilisi Desdemona'yı kıskançlığın doğurduğu korkunç şüphelerin tesirile öldürüyor.

Paranoia hastalığında şüpheler sadece kıskançlık konusu üzerinde ortaya çıkmaz. İnsanların, özellikle yakınlarının, onun hakkını yedikleri, kendisine düşman oldukları, ve hattâ onu öldürmeyi tasarladıkları şeklinde görülebilir ki buna delire persecution (gadre uğrama hezeyanı) denir. Yahut paranoia bir büyüklük duygusunun örgütlenmesi tarzında da belirebilir: Hastamız basit bir kıta çavuşudur; fakat generalin kızı ona âşıktır. Sevilmek, beğenilmek, hayalen de olsa güzel şeydir. «Hastalık bunun neresinde?» denilecektir. Evet. Doğru. Fakat, kapılardan kovulan, yüzüne tükürülen, mahkemelere verilip hapse atılan adamın hâlâ «o beni seviyor» diye direnmesi hastalıktan, büyüklük duygusundan başka ne olabilir ki? (eretomanie, şehvet paranoia'sı).

BÜYÜKLÜK kompleksi başka şekillerde de örgütlenebilir. Hasta kendisini Mehdi, peygamber, hattâ Tanrı olarak görür (asalet deliresi). Telefon, televizyon, atom, hep onun icadlarıdır (inventör : icat paranoia'sı).

Bu incelememizi yapmağa vesile olan aktüel olay kıskançlık hastalığıydı. Tekrar ona dönelim.

Böyle vakalara klinik hayatımızda sıksık rastlarız. Yabancı memleketlerde geçirdiğimiz tahsil ve tedkikat hâtıraları-

mız arasında bunlardan bazıları çok ilginç bir nitelik göstermektedir. Bu vakalardan biri, kıskançlık ve şüphelerin çılgına çevirdiği zavallı bir subaydı ki, evinin karşısında bir oda kiralamıştı; kıtada nöbetçi olduğu mazeretiyle karısını evde yalnız bıraktığı geceler evinin pencerelerini sabah lara kadar gözetlemekten kendisini alıkoyamıyordu. İşin tuhafı, eşi, günde binbir çeşit insanla haşir-neşiri olmak zorunda bulunan bir doktordu!.

Diğer bir hastamız bir doçentti. Burada da hasta, eşinin kendisini aldattığı kanısındadır. Delili de, karısının son zamanlarda makiyaja merak sarmasıydı. Fakat bu vakada hastamız karısına makiyajı bıraktırmağa mecbur ettikten sonra da yine kendisinde beklenen itimat ve huzur, gönül rahatlığı görülmemiş, bu defa da «makiyaj kullanmamayı, karısının yeni bir mel'aneti, ihanetini gizlemek için takip ettiği yeni bir vasıta, yol» saymıştır. Ruhî ve sosyal kaos içinde bunalan zavallı kadın hâmile kalınca doğum yapmak istemez. Böyle bir karar karşısında hasta kocanın düşüncesi, görüşü, «meşru olmayan, kendisinden olmayan» çocuğu doğurmak istemediği yolundadır. Bu koşullar altında, kadında sekse karşı korku ve dolayısiyle soğukluk hasıl olunca, hastamız yine anlayış gösterememiş, ve «bu, kocasını sevmeyen bir kadından beklenen tabiî sonuçtu» demiştir.

Gelecek yazı :
PARONOYA Hastalığının Psiko - Dinamiği

İstanbul Esnafı[1]

IV

Yazan : Reşat Ekrem KOÇU

ORDU ESNAFI, ESNAF VE YENİÇERİLİK :

Yeniçeri Asker Ocağının kaldırıldığı 1826 tarihine kadar bütün zanaat ehli ve esnaf, ordu sefere çıkdığı zaman, seferin devâmı müddetince ordunun ihtiyaçlarını temin ile mükellef tutulmuş idi.

Bu bakımdan zanaat ehli ve esnaf, Türk Ordusunun seferi kadrosunda müstakil ve önemli bir birlik teşkil ederdi. Ordu ile birlikde sefere gidecek esnafın, ordu esnafının büyük kısmı İstanbul esnafı arasından seçilirdi. Sefer yolunda ilk büyük konak yeri Edirnede bir noksanlık görülürse, o da Edirne esnafından seçilen esnafla doldurulurdu.

Ordu Esnafı, her esnaf zümresinin kendi loncaları tarafından tâyin ve tesbit edilirdi. Seferli olarak seçilen kimselerin sefere gitmesi mecbûrî değildi, bu işi kabul eden giderdi. Sefere çıkan orduda zanaatini işlemek ve esnaflık etmek elbet ki tehlikeli idi, fakat nîmetleri de o derecede çok idi, şöyle bir sermâye ile gidenler zengin olarak dönerlerdi.

Ordu esnaflığı avâmî tâbiri ile bir bakıma «tatlı iş» idi. Zaferlerde büyük ganîmetlere konarlardı. Asker delinmiş çizmesini atar, bir çift yeni çizme alır, bedeli olarak hissesine düşen esirlerden bir hasnâ ve müstesnâ «câriyei perî oyker», yahud bir «gulâmı sim endâm» verirdi. Bir bakıma da çok tehlikeli, yine avâmî tâbir ile «Can Pazo» idi, bozgunlarda bütün malları, ağırlıkları, çadır - dükkânları, düşmandan evvel, düşmana kalmasın diye bozulan asker tarafından yağma edilirdi.

Ordu esnafı sefere pek tabiîdir ki pür silâh giderlerdi, îcâbında cenk saflarına girerlerdi. Bundan ötürüdür ki ordu esnafının, esnaf ve zanaat ehlinin sefer meşakkatlerine dayanacak yaşda olanlarından seçilirdi.

Bilhassa fütûhat devrinde ordunun peşi sıra terzisinden, aşçısından, bakkalından, kasabından hamamcısına, berberine varınca koca bir çarşı yürürdü. Malları ve konaklarda dükkân olarak kuracakları çadırları develere katırlara, yüklenmiş koca bir çarşı. Meselâ hamamcılar, büyük hamam çadırlarını ve su kazanlarını ve hamam takımlarını develer üstünde götürürler, konak yerlerinde iki üç hamam çadırı derhal kurulur, kazanlar kaynar ve asker seferli dellâklar tarafından yıkanırdi; o devir için hamam, yalnız Türk ordusunda görülen bir şeydi, fakat unutmamalıdır ki Türk ordusunun bu seyyar hamamları sâdece vücud temizliği için değil, şer'î temizlik için lüzumlu görülmüşdü. O devirde gusül abdesti almamış, alamamış bir müslüman günlük işine başlayamazdı, ve murâkibi kendi nefsi idi, hele gazâya giden bir müslüman asker için bu seyyar ordu hamamları çok lüzumlu bilinmişdi.

İstanbul Kadılığına hitâben yazılmış Hicrî 19 Receb 1108 (M. 1967) Şubat tarihli fermanda İstanbuldan istenilen Ordu Esnafı çadır sayısı hesâbı ile şöyle tesbit edilmişdir :

2	çadır	Hallaç
3	"	Kılıççı
2	"	Yaycı
2	"	Semerci
2	"	Saraç
4	"	Bezzaz
4	"	Eskici
6	"	Berber

(1) Bundan önceki yazılar 68, 69 ve 72. sayılarımızda çıkmıştır.

4	"	Nalband
2	"	Mumcu
2	"	Başcı - Aşçı
2	"	Nalçacı
4	"	Bakkal
4	"	Muytab (Mutaf)
8	"	Kavaf
2	"	Kazaz
3	"	Çakşırcı
3	"	Kaftancı
1	"	Bakırcı
1	"	Kalaycı
4	"	Ekmekçi

Hicri 28 Zilkaade 1213 (M. Haziran 1799) tarihli diğer bir fermanda da seferli olmuş Ordu Esnafı yine çadır hesabı ile şöyle tesbit edilmişdir :

8	çadır	7	nefer	Kavaf
6	"	6	"	Berber
4	"	4	"	Ekmekçi
4	"	4	"	Saraç
4	"	4	"	Bezzaz
4	"	4	"	Attar
4	"	4	"	Arpacı
4	"	4	"	Nalband
2	"	4	"	Bakkal
2	"	3	"	Yaş Yemişçi
4	"	3	"	Muytab
2	"	2	"	Demirci
3	"	3	"	Çamaşırcı
3	"	3	"	Terzi
2	"	2	"	Tüfek Kundakçısı
2	"	2	"	Kılıçcı
2	"	2	"	Tabancacı
2	"	2	"	Mumcu
2	"	2	"	Yaycı
2	"	2	"	Hallaç
2	"	2	"	Kasab
1	"	1	"	Kalaycı
1	"	1	"	Kazancı
1	"	1	"	Aşcı
1	"	1	"	Hamamcı
4	"	4	"	Eskici
3	"	3	"	Semerci
2	"	2	"	Çakşırcı
2	"	2	"	Çuhacı
2	"	2	"	Kazaz ile Kolancı

Bu fermanda tesbit edilmiş seferli esnaf sayısı 86 kişidir, aslında bu seksen altı kişi orduda Çadır-Dükkân sâhibleridir ki yanlarında götürdükleri çırak, kalfa vesâir müstahdemleri kaydedilmemişdir. Meselâ mutablar 4 çadır 3 nefer, Yaş Yemişçiciler 2 çadır 3 nefer gösterilmişdir ki Muytablardan biri sefere iki çadır dükkânla, Yaş Yemişcilerden ikisi de ortaklaşa bir çadır dükkânla katılmış demekdir. Sefere 1 çadırla 1 hamamcı çıkmışdır, fakat o çadır hamamda askeri yıkayacak olan seferli hamam müstahdemleri, dellâklar fermanda kayıdlı değildir. Bu bakımdan seferli esnafın hakikî sayısı 86 kişinin çok üstüne, en azdan üç misline çıkar.

Esnafın cebren sefere götürülmediğini beyan için İstanbul Kadılığında bir höccet imzâlanır, seferli esnaf «Orduculuğu kabul ve elimizden gelen hizmeti ifâ etmeği taahhüd eyledik diye bu höccete mühürlerini basarlardı. Ordu Esnafı İstanbuldan, şehirde kalan diğer bütün esnafın da iştirâki ile bir alan göstererek ayrılırdı (B. : Esnaf Ordu Alayları).

Devşirme Kanunu kalkdıktan ve Yeniçeri Asker Ocağı kadrosu İmparatorluk tebaasının ayak takımına mensub gençlerle doldurulub beslenmeye başladıktan sonra, bu orduculuk gelenek ve hâtıralarına doyulmayacak İstanbul esnafının gençleri, bu gençler arasında da eşbek delikanlılar yeniçeri Taslakçısı oldular; bilhassa Hammal, Manav, Dellâk, Fırın Uşağı, Debbağ, Saraç şehbazları, Yeniçeri Çorbacılarının (Tabur Kumandanları), Odabaşılarının (Takım İnzibat Zâbitleri) ve Ustalarının (Takım Aşçıbaşıları) : «Gel şehbazım, seni Yeniçeri yazalım!..» dâvetini kabul ederek yeniçeri kışlalarına gittiler, hangi Ortanın (Talenrun) Çorbacısı, Odabaşısı, Ustası tarafından götürülmüşlerse kollarına, bâzûlarına, baldırlarına o ortanın «nişanı» denilen alâmeti fârikasını dövdürdüler ve ellerine, Çorbacı, Odabaşı, Usta tarafından mühürlenmiş sözde Yeniçeri olduklarına dâir «Sofa Tezkiresi» denilen bir belge aldılar. İsimleri Ağa kapusunda bulunan ana kütük defterine kaydedilmediği için kendilerine «Yeniçeri Taslakçısı» denildi. Ocak disiplinin bozulduğu ve yeniçerilerin bir şehir eşkiyası olduğu yeniçeriliğin son devrinde bu yeniçeri taslakçıları eski esnaf teşkilâtının disiplini, âdâb ve ahlâkını bozdular. Kolları, bâzûları, baldırları, sineleri dövmeli fetâlara, yiğitlere, şehbazlara, Eşbeklere hattâ şıkırdımlara loncalarının erkânı söz geçire-

mez oldular. İtlik nümayişleri önlenemedi, hattâ bir ara, yeniçeri dövmeleri ile yalın ayak, yarı çıplak pırpırlık İstanbulda bir genç tuvaleti, modası oldu (B. : Cezayir Kesimi, cild 7, sayfa 3531). Ocak kütüğüne kayıdlı yeniçeriler de esnaflık yapmaya başladı. Kışlalarda yatar kalkar yeniçeri azaldı, çoğu dükkân şirvanlarında, bekâr odalarında ve hanlarında, hamamlarda yatar kalkar oldular. 1826 da Vak'ai Hayriye de İkinci Sultan Mahmudun kılıcı ile kırılan yeniçerilerin çoğu bu yeniçeri taslakçılarıdır (B. : Yeniçeri; Vak'ai Hayriye).

Aşağıya bir Sofa Tezkiresi örneğini alıyoruz :

«Mü'miniz Kaalûbelâdan beri, Hakkın birliğini eyledik ikrâr; bu yola vermişiz seri, nebîmiz var cenâbı Ahmed Muhtâr; ezelden beri müstâneleriz, nûri ilâhîde pervâneleriz, bir bölük bu cihanda divâneleriz. Sayılmayız parmakla, tükenmeyiz kırılmakla, eksilirse birimiz, hâdis olur bilimiz. Taşramızdan sormakla kimse bilmez hâlimiz.

«Oniki imam oniki tarik, cümlesine didik belî. Üçler, Yediler, Kırklar; Nûri Nebi, keremi Ali, pîrimiz sultânımız Hacı Bektaş Velî.

«Cennetmekân firdevs âşiyan kanun sâhibi Elgaazi Sultan Süleyman Han Hazretlerinin kurduğu nizâmı müstahsene üzere 56 Bölüğün çorbacısı Hüseyin Ağanın izni ile Aşcı Usta ve Odabaşı Ağa ve cümle ihtiyarların mârifeti ile Büyükgümrük İskelesi gedikli hammâlaanından Bitlisi Mustafa bin Mustafa ortamıza giyinik bırakıp başı bozuk elbisesini çıkarıp asker elbise giymek ocağımıza dühûle tâlib olmakla yedine işbu Sofa Tezkiresi verildi.»

Esnafın eclâfından sayılmış Kayıkçı, Mavunacı, Salepuracı gürûhu da aynı yoldan Tersâne Çavuşlarından aldıkları tezkirelerle Kalyoncu Taslakçısı oldular.

Duyduklarım ve Düşündüklerim

Dr. İlhami MASAR

GALATASARAY'IN YÜZÜNCÜ SENESİ :

Bundan 100 sene evvel 1868 de Galatasaray Sultanisi açıldığı zaman Türkiye'de lise tahsili yoktu; Rüştiye ve İdadî mektepleri vardı. Galatasaray'ı, yani Mektebi-Sultanî'yi bitiren bir genç yüksek tahsilini yapmaya bile lüzum görmeden devlet kapısında hemen iyi bir vazifeye tâyin edilirdi. Ozamana kadar Osmanlı devleti memurları arasında lisan bilenler azdı. Hariciye ve Harbiye Nezaretinin bütün sırları onların elindeydi. Bunların pek çoğu devlete hakikaten sadıkane hizmet ederlerdi, fakat içlerinde ecnebi devletlerin casusu olanlar da vardı. Ne olursa olsun, Sultani mezunu bir Türk genci büyük bir boşluğu dolduruyordu.

Yine o devirde Türk milliyetseverliği diye bir şey de yoktu. Memur ve asker din ve devlete (yani padişaha) hizmet ederdi. Yabancıların Türkiye'nin Batıya açılan ilk kapısı ismini verdikleri Sultani'de talebeler yalnız Fransızca değil, aynı zamanda Fransız ihtilâli «La grande Nation» yani Fransa'nın nasyonalizm unsurlarını öğrenirlerdi. Bundan dolayı da Galatasaray'da okuyan her genç bir vatansever olarak yetişirdi.

Ben Galatasaray'lıyım, ve bununla iftihar ederim. Çanakkale Harbinde bütün sınıfımız gönüllü olarak askere gitmeye istekli olmuştu. 38 kişilik sınıfımızdan 1923 te 18 kişi hayatta kalmıştık. Galatasaray bir mektep değil bir abidedir.

GENÇLİK ARKADAŞIM : HAŞİM İŞCAN

Haşim İşcan'ı geçen ay kaybettik. Lehinde çok yazılar yazıldı ve herkes gibi o da unutuldu.

Ölümünden üç gün evvel İzzet Akosman'ın evinde beraber yemek yemiştik. Yemekten sonra bir köşeye çekildik, ve çocukluk devrimizden bahsettik. Herkes gelip böyle bir saatte ne konuşuyorsunuz diye sordu. İşcan: «Çocukluktan» dedi. Tabii bu kelimeden hiç kimse birşey anlamadı.

Sene 1911 di. Daha başımıza Balkan Harbi ve Birinci Dünya Savaşı felâketi gelmemişti. Galatasaray'da sınıf imtihanlarını vermiş, ve yaz tatili için Edirne'de olan halamın yanına gidiyordum. Trende gene Edirne'ye giden 82 No. lu Hulûsi yanıma oturdu. Onun halası da Edirne'deydi. Edirne o zaman büyük bir şehirdi. İstanbul'u aratmıyordu. Konsoloslar Karaağaç'ta, paşalar ve erkân Kıyık semtinde otururlardı. Babam da Kıyık'ta koca bir konak tutmuş ve ancak selâmlığı adamakıllı döşeyebilmişti. Geniş bir bahçemiz vardı.

Hulûsi ile Karaağaç'tan Kıyık'a geldik. Baktım evlerimiz karşı karşıyaydı; biraz ileride bir konak daha vardı. Benim babam Kale kumandanı Mazhar paşa; halasının babası süvari kumandanı Hilmi paşa, ilerdeki evde oturanlar da Levazım Reisi Cevat paşa idi ve Haşim isminde bir oğulları vardı.

Bütün yazı ben Haşim ve Hulusi beraber geçirdik. Cevat paşa hemen hemen Edirne'li olduğundan Haşim'in oturduğu konak bizimkilerden daha muntazamdı; daha ziyade onun evine giderdik. Unutulmaz çocukluk hatıralarımı beraberce yaşadık. Haşim'in çalışmalarını daima dikkatle takip ettim. Herkes Onunla işten bahsederdi; bense yaptığımız yaramazlıklardan söz ederdim. Onun için her yerde yanıma gelir ve beraber eski yaramazlıkları konuşurduk.

Koca Haşim bulunmaz adamdı!

ARAP TURİZMİ :

Geçenlerde Otomobil ve Turizm Kurumunun genel kurul toplantısı oldu, ve Kurumun Türk turizmine yaptığı mühim hizmetlerden bahsedildi. Dilekler konusu or-

taya atıldığı zaman ben, İslâm devletleri turizmini ortaya attım. Bu hususta çok yazılar yazdım, fakat Turizm Bakanlığını ilgilendiremedim. Belki Otomobil Kurumu bazı hizmetler yapabilir diye konuştum. Söylediklerim şöyle özetlenebilir :

1 — Avrupalıların ve bilhassa yağlı turistlerin bizde az döviz bıraktıklarından şikâyet ediyoruz,

2 — Arapları petrol zengin etmiştir; gittikleri yerlerde çok para bırakıyorlar, ve serin olduğu için evvel emirde Orta Avrupa'nın ormanlık bölgelerini tercih ediyorlar. Deniz banyosu onları ikinci derecede ilgilendiriyor.

3 — Yalnız Lübnan'dan İsviçre'ye senede 40 bin kişi gidiyormuş. Suudi Arabistan ve Arap petrol şeyhlikleri bu sayıya dahil değil.

4 — Yaz turizmi için bizde Kilikya yaylaları, Antalya yaylaları, Ege hinterlandında Bozdağ ve Kozak gibi Kuzeyde Uludağ, Ankara civarında Kızılcahamam ve Abant gibi eşi bulunmaz yerlerimiz var. Buralarda oteller de mevcut.

5 — Kış turizmi için İstanbul'da ikinci bir Mekke yapabiliriz. Bizim Ramazanda donatılan ve dolup boşalan camilerimiz, Topkapı'da Hırka-i-Şerif var.

6 — Yazın ormanlarımız, kışın ramazanda camilerimiz ve Peygamberimizin yadigârları hakkında Pakistan için ordu, İran için Farsça ve Arap memleketleri için Arapça broşürler basmamız ve dağıtmamız lâzımdır. Biz Beyrut'a İngilizce broşürler yolluyormuşuz; bu, doğru bir tutum değildir.

HÜKÜMET ALEYHİNDE DEDİKODULAR :

Ortada hükümet erkânı hakkında dedikodular dolaşmıya başladı. Ben bu gibi dedikodulara inanamam. Fakat fikrimce basın uyarıcı olmalıdır; söylenenleri ortaya atmalıdır ve hükümete, lâzım ise tahkikat, değilse tekzipte bulunmak fırsatını vermelidir. Dosyamda bir takım dedikodu mevzuları vardır. Bugün bunlardan birisini ele alacağım :

Yeşilköy Hava Alanında tuvalete gidenler inanılmıyacak bir şeyle karşılaşıyorlarmış. Zebani gibi bir adam su dökmek için elli kuruş ve diğer ihtiyaçlar karşılığı daha fazla para almadan kimseyi bırakmıyormuş, ve bundan dolayı herkes civarı kirletiyormuş. Merak ettim gittim. O zat benden de 50 kuruş aldı. Meğer tuvaletin işletilmesi bir müteahhide verilmiş. Tahminimce iş şu suretle cereyan etmiştir: Meydan müdürlüğü oraya koyduğu 300 lira maaşlı adamlarını pisliğinden usanarak tuvaletin işletmesini münakasaya koymuştur ve en fazla para verene ihale etmiştir.

Dedikoducuların söylediklerine göre müteahhit ayda 400 lira kira veriyormuş; ayda masrafı bin lirayı geçmiyormuş. Halbuki günde 400 lira kazanıyormuş. Vergi de vermeden ayda 8-10 bin liraya para demiyormuş. İşin içinde iş varmış.

Tahminime göre Meydan müdürlüğü de vaziyeti anlamıştır ve seneye daha iyi bir gelir temin etmeden tuvaleti kiraya vermeyecektir. Ben bir kere yazayım dedim.

OTOMOBİL KAÇAKÇILIĞI :

Bir iki ay evvel Avrupa'dan geliyordum. Sakallı, uzaktan leş gibi kokan pis bir yolcu turist, gazeteci olduklarını sonradan öğrendiğim temiz pak bir Alman ailesine bağıra çağıra Almanca olarak gümrükçüden şikâyet ediyordu. Gidin bunu gazetelerde yazın diyordu.

Herif küstahlığı çok ileri götürdüğü için memura gittim ve «Durum nedir» diye sordum. Şöyle cevap verdi :

«Beyim, duydunuz; şimdi gazeteci Ankara'ya gidip beni şikâyet edecektir; belki bana ihtar cezası gelecektir. Halbuki bu pis herif bir ayda üç kere Bulgaristan'a gidip, geri dönmüştür; her seferinde bir otomobil getirmiştir. Bir kaçakçı şebekesinin adamı olduğu besbelli. Halbuki evrak muntazam, ben ne yapayım? Biraz sual soracak olsam turistlere müşkülât çıkarıyor ve daha ileri gidip, rüşvet verilmediğinden turistlerin işini yapmıyor diyecekler.»

Gazeteler 100 otomobilin gümrük verilmeden memlekete sokulduğunu yazıyorlar. Bence bu 100 değil birkaç bindir. Devlet bu sahipsiz işe el koymalıdır. Yalnız vasıta alan birkaç zavallı kadından fazla işin elebaşılarını bulmalıdır.

Taksim Talimhanesinde çalışan otomobil parçacılarının büyük çoğunluğunu tenzih ederim. Fakat bunların içinde yüzbin lira hava parası verip dükkân tutan, bu dükkâna ayda 2-3 bin lira kira veren, ayda ancak birkaç bin liralık parça sattığından gelir vergisi beyannamesinde zarar gösterenler var. Bunlar lort gibi yaşıyorlarmış.

Maliye müfettişleri boyuna sanayi müesseselerini kontrol ederlermiş. Bunların muhasebe teşkilâtı vardır, isteseler de vergi kaçakçılığı yapamazlar. Ne olur bir ay da halkın ağzında dolaşan dedikodular ile ilgilensinler. «Kelâmül-halk, kelâmül-hak» sözü galiba bir Hâdisi şeriftir.

Sovyetler Birliğine karşı baş kaldıranlar

Dr. İlhami MASAR

ROMENLERDEN sonra Çekoslovaklar da Rusya'nın, iç işlerine bitmez tükenmez müdahalesine karşı isyan ettiler ve «Komünist isek komünistiz, ama bizi rahat bırakınız» diye bağırdılar.

Fakat bu iki memleketin, Yugoslavya'nın bağımsız politikasına katılmaları, Rus'ların işlerine gelmemektedir .Çünkü bu tahakkuk ederse Rus'ların Doğu Avrupa'da, Doğu Almanya komünistlerinden başka dostları kalmayacaktır.

Macarlar, geçen sene kendi gözümle gördüğüm on sene evvelki Rus katliamından beri onları pek sevmemektedirler. Polonya'lılar ise her ne kadar Almanlardan 1914 - 1918 ve 1939 - 1945 arasında epey eziyet çekmişler ise de, Almanların fenalığı daha ziyade Polonyalı musevilere dokunmuşdur, halbuki asıl Polonyayı 250 senedenberi ezen Rus'lar olmuşlardır.

Doğu Almanya'da yaşayan halkın da Rus'ları pek sevmedikleri muhakkaktır. Ancak oradaki komünist kodamanları, Ruslar ellerini çektikleri zaman, halkın federal Alman Cumhuriyetine iltihaka kalkışacaklarını bilirler ve ondan dolayı Rus'ların en emniyete şayan uydusu rolünü oynarlar.

Çekoslovakya iki federal eyaletten mürekkeptir. Batıdaki Bohemya (ve Moravya) Çeklerle meskûndur; doğudaki Slovaklar, ta eskidenberi Alman dostudurlar ve ikinci dünya harbinde de Almanlarla teşriki mesai etmişlerdir. Ruslar da ceza olsun diye Slovakların elinden memleketlerinin üçde birini teşkil eden Rütenya'yı koparak ilhak etmişlerdir. Bugünkü Çekoslovakya'nın hâkimi liberal komünist Dubçek, Slovak'dır.

Bununla beraber Rus'ların Çekoslovakya'ya müdahalede bulunacaklarını pek tahmin etmiyorum, çünkü bu memleket federal Almanya ile hemhuduttur ve Amerikanlar her ne kadar bir askerî yardımdan çekinirseler de, zaten Skoda fabrikaları gibi Avrupa'nın büyük bir silâh sanayiine malik olan ve kuvvetli bir orduları bulunan Çekoslovaklara, Amerikalıların el altından silâh yardımı yapmaları mümkündür. Bu olursa, Rus'lar ihtilatlardan çekinirler.

Fakat Rus'ların sağlarını gösterip soldan vurmaları ve Besarabya'yı geri istiyoruz diye bağıran Romenlere bir ders vermeleri beklenebilir. Romenlerin Batı dünyası ile hudutları yokdur ve zaten de Ruslar kendi dillerini anlamayan, yani Islav olmayan Romenleri, yine Islav olmayan Macarlar kadar az severler. Bundan on sene evvel aydın Macar gençliğini yok ederek Macarları bir müddet için susdurmaya muaffak oldukları zaman, arada tarafsız Avusturya bulunduğundan, Amerikalılar, bir şey yapamamışlardı, Romanya'ya da her hangi bir silâh yardımında bulunamazlar. Üstelik Romen ordusu, İtalyan ve Mısır ordularına benzer, teslim olmayı, silâh atmaya tercih eder.

Rus'ların hudutlarda askerlerini aşağı yukarı kaydırmakla Çekoslovakları da, Romenleri de bir müddet için sindirmeleri pek muhtemeldir. Bu memleketleri idare edenler, akıllı iseler şimdilik Rus'lara, evet demelidirler ve Stalinist ismini verdikleri Rus dostu yerli ajanların temizlenmesi işini yavaşlatmalıdırlar. Çünkü Rus tokadı pek serttir. Biz 250 senede Rus'larla tam 13 kere harp ettik, çekdiğimizi bir biz biliriz.

Fakat Rus'ları ister müdahele etsinler, ister etmesinler, gelecekte dünya milletleri iki büyük dev, Amerika'lıların ve Rus'ların vesayetinden sıyrılacaklardır. İnsanlar gibi, Milletler de nasihat dinlemekten hoşlanmazlar hele hiç bir Millet topraklarında yabancı orduların bulunmasını istemez. Bunun Kapitalistlik ve Komünistlik ile alâkası yokdur.

İktisadî Devletçilik ve Buğday Davası

Rapordan derlenmiş bir kitap: İktisadî Devletçilik — Türkiye'nin kalkınması, Batı rejimlerinden hiç biriyle olamıyacağı iddiası daha 1931 de ortaya atılmıştı — Ulu orta sanayileşmenin doğuracağı tehlikeler — Hem devletçilik istiyor, hem de ondan korkuyordum — İçimizde asırların tezadı çarpışıyor — Plânlı kalkınmada Türkiye'nin taşıdığı mutluluk — İktisadî devletçilik refahı bol bir azınlığın yanında işsiz ve aç sürüleri meydana getiren bir sistem değildir — Bizdeki zenginler nasıl türedi? — Köylüyü vergi baskısından, ekonomimizi de batmaktan kurtaracak Kristof Kolomp yumurtası — Buğday dâvası Basının meselesi oluyor.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

BİR hatıra yazısının yumuşak havasını bozacak ama, bundan sonraki anlatacaklarımı aydınlığa kavuşturmak için birazcık, İktisadî Devletçilik kitabımın üzerinde durmam lâzım. 1931 in ortalarında yayınlanan ve sonra 1943 e kadar 5 ayrı kitapla tamamlanan bu serinin birincisi, GAZİ'ye sunmak için hazırladığım rapordan acele olarak derlendi. Şimdi bu kitabı okuyanlar terimlerin pek itinalı kullanılmadığını, önemsiz de olsa bazı çelişmelere düşüldüğünü görebilirler. Fakat ortaya atılan tez, aradan 37 sene geçmesine rağmen, şimdi yazarının bu Dergide savunduğu tezin tıpatıp aynıdır :

Bütün meselelerimizi birarada, bir devlet plânı bütünlüğü içinde ele almak ve çözmeye çalışmak lâzımdır. Türkiye buhran içinde bir memlekettir. Ancak bizim buhranımızla dünya buhranının bir ilgisi yoktur, ve bunlar başka başka şeylerdir. Biz zaiflikten, onlar çok beslenmiş olmaktan hastadır. Kalkınacaksak ancak bu devrede kalkınabiliriz. Yalnız memleket, bünye zaifliği dışında büyük bir buhran içine düşmüştür. Bunun nedeni, tarım ürünleriyle sanayi malları arasında gümrük istiklâlimize kavuştuktan sonra köylü aleyhine

(1) Bu seri 72 nci sayımızda başlamıştır.

işleyen fiat makasının, 1929 dünya buhranı dolayısiyle büsbütün artmasıdır. Özellikle buğday fiatlarının düşüşü bir felâket halini almıştır. Herşeyden önce buğdayı korumakla felâketi hafifletmeye çalışmalı; bunun arkasından da bize özgü yolunu bularak hızla kalkınmaya girişmeliyiz.

Kalkınmanın bize özgü yolu?.

Böyle bir iddia, hemen herkesin yadırgadığı bir şeydi. Ne demek bize göre bir yol? Batılaşmak istemiyor muyduk? Batıyı, hangi yollardan geçmişse, taklit etmekten başka yolumuz olabilir miydi? Liberalizm, komünizm, faşizm modellerinden birini seçmeliydik.

BU düşünce aydın çevrelerin sarsılmaz inancıydı. Bundan dolayı kitabımın ilk bölümünde diğer kitaplarda enine boyuna işleyeceğim bu mevzua bir kaç sayfa ayırdım. Gümrüklerine hâkim bağımsız bir devlet olmamıza rağmen liberal kapitalizm yolunu seçemezdik. Orta sınıfımız yoktu, ve önce bunu yaratmaya, ve bu vasıta ile kalkınmamızı sağlamaya çalışamazdık. Gümrük duvarlarının arkasında hayat bulacak yeni bir sanayi sınıfı yaratmaya da gitmemeliydik. Böyle bir tutum hem ekonomik, hem sosyal birçok tehlikeli uçurumlara bizi götürebilirdi. Bu, bir yandan sömürge düzenini dıştan içe aktarmak ve tarımla geleneksel sanayiin çöküşünü hızlandırmak; öbür yandan da Batının sanayileşmeye başlamasından ancak bir asır sonra belirmiş sosyal çatışmalara ve çöküntülere hemen maruz kalmak sonucunu verebilirdi. Zaten yaratacağımız sanayici de ne millî olabilirdi, ne de bağımsız. Gariptir, ben o zaman adını koymamakla beraber, kompradorlardan bahsetmişim!.

Söyledim ya; ben bu kitabı, âdeta yangın söndürür gibi acele müdahale etmemiz gereken buğday ve vergi meseleleri için yazmıştım. Onun için tarımın ve geleneksel sanayiin çözülmesine, daha doğrusu üretim sektörleri arasında fiat kanaliyle piyasalarda kurulu dengenin alt üst edilmesine mâni olmak bakımından açık tekliflerim yok. Ancak olayları ortaya koyuyorum: 1929 buhranından sonra dünyada bütün mallarda % 30-40 düşüş var, bizde sanayi mallarında düşüş % 5-10 arasında. Oysaki tarım mallarında, özellikle buğdaydaki düşüş % 50-80 arası.

Ne liberalizm, ne komünizm, ne faşizm. Batının tuttuğu yollardan hiç birine sapamazdık. Mutlaka bunların dışında kendimize göre bir meslekimiz olmalıydı. Bu mesleğe de ben «iktisadi devletçilik» adını koymaktaydım. Başımızda tarihimizin en büyük adamı, GAZİ vardı. İktisadi inkilâp, GAZİ'nin yapacağı inkilâpların başında gelecekti.

«İktisadi Devletçilik» terimini ilk defa benim kullandığımı söylerler. Ben buna dikkat etmemiştim. Bu olabilir. Bu doktrin benim izahına çalıştığım çerçeve içinde hayli yadırgandı. Ben de iyi anlatabilmiş, daha doğrusu kendim de yeteri kadar aydınlanmış değildim. Devletçilikten hem korkuyor; hem de onu istiyordum. Devletçilik deyince bugünkü tarihî tesadüflerin bir ürünü olan klasik memur (kapıkulu) devletinin ekonomik hayatı düzenleme ve yönetmesi gözümün önüne geliyor, ve hemen hayal ufkuma kara bulutlar musallat oluyordu. Ama elimizde devletten

başka hiç bir vasıta da yoktu. Herşeyi ondan bekleyecektik. En ileri toplumu bütün müesseseleriyle o kuracaktı. Herşeyin en büyüğünü, en modernini o getirip yapacaktı. Ancak kurup yaptıktan sonra yönetimini, hattâ ekonomik alanda mülkiyetini bir program altında fertlere bırakması, sonra onların toplum yararına plân bütünlüğüne uygun işleyip işlemediğini kontrol etmesi ve gelişmelerine her türlü yardımlarla destek olması lâzımdı.

TEORİ olarak lâfını etmek kolay ama, gel gelelim bunun imkânı var mı? Devletin idaresi memurların elinde. Öyle usulleri, formaliteleri var, makine öylesine eski ve hantal, işleyişi son derece ağır ki... Bu şartlar içinde bir çıkar yol arıyorum: İdarî devletle iktisadî devletin ayrılması ve bu ikincinin zamanla kuvvetlenerek idarî devleti tasfiye etmesi, ya da kumandası altına alarak kendine uydurması.. İktisadî devletçilik, yeniden kurulacak ve halka bağlanacak. Doktrinin bu yanı fazla açıklanmamış. Zaten sonra yayınlayacağım başka kitaplarda inceden inceye ele alacağım ve nihayet 1951 de Demokrat Parti İstanbul milletvekili sıfatiyle Büyük Millet Meclisine sunacagım Milletçe Kalkınma Kanunu teklifinde bütün teşkilât kademeleriyle açıklayacağım bir konu.. Ben ilk kitabımda sadece prensipe şöyle bir işaret koyarak geçiyorum. Buna da ihtiyaç

var. Çünkü buğday organizasyonu, yani Toprak Ofisi kurulması teklifimde uygulama plânı iktisadî devletçiliğe dayanacak.

İktisadî devletçilikte en geniş demokratik anlayış var: Devlet, bütün meseleleri bir arada ele alıp inceleyecek, birbirlerini tamamlayan plânlar ve programlar hazırlayacak ve bunların uygulanmasını kontrol edecek çeşitli mesleklerin mütehassıslarından (yerli ve yabancı) kurulu yüksek plânlama dairesi meydana getirdikten ve yapılacak yatırımlar için gerekli kaynakları sağlayıp yatırımları yaptıktan sonra yönetim ve işletmeyi, hattâ zamanla işletmelerin mülkiyetini bir program altında özel kişilere devredecek. İktisadî devletçilik hükümet diktatörlüğü değildir; memur devletçiliğinin iktisadî hayata el koymasına da bütüniyle karşıdır. Nemiz yoksa bunu devlet dolduracak, ama doldurduğu yerde taht kurup kalmayacak. Meselâ sanayileşecek miyiz? Ulu orta, gelişi güzel, gecekondu sanayii şeklinde değil.. Bir kere gümrükler himaye ediyor diye herşeyi yapacak değiliz. Yükselen gümrüklerden devlet, gelir sağlayacak ve bunlarla yatırım yapacak. Belirli sanayi kuracağız, ve bunların en modernini, en büyüğünü, en rantabl olanını kuracağız. Tabii bu, şimdilik ancak devletin başaracağı bir iştir. Ecnebi sermaye ile iştirâkler kuracak, dış yardımlar ve krediler sağlayacak tek varlığımız odur. Fakat kurulan işletmeler, anonim şirketler halinde olmalı ve hisse senetleri halka devredilmelidir.

BİZ kalkınmada çok geç kaldık ama, bir bakıma lehimize.. Türkiye mutlu bir memlekettir: Tabiat özellikleri, insan hazinesi var; ve Batı memleketlerini ekonomik ve sosyal bunalımlara götürmüş çözümü ve tasfiyesi imkânsız emrivakileri yok. Sonra teknik ve işletme alanlarında yeniden keşiflere muhtaç değiliz; herşey hazır ,onları alıp uygulamaktan başka işimiz yok. Bizde herşey yeni baştan düzenlenebilir, ayarlanabilir ama, mutlaka düzenlemek ve ayarlamak şartiyle.. Hiç bir şeyi serbest, oluruna bırakamazsınız. Hiç bir şeyi tek başına ele alıp çözemezsiniz, çözmemelisiniz. İçimizde dört asır birden yaşıyor: Tarıma, küçük el sanatlarına ve ticarete dayanan esas bünyemizle ancak 16 ncı asırdayız. Sanayileşmeye, yollar açmaya ve modernleşmeye giriştiğimiz için yeni bir yanımızla yirminci asrı yaşıyoruz.

Kitabımda aynen şöyle diyordum (sahife 62) :

«Biz, ziraatimizin ve ticaretimizin şekli itibariyle Onaltıncı asrı yaşıyoruz fakat beynelmilel münasebetlerimiz ve sanayileşme hareketlerimiz dolayısiyle Yirminci asırdayız. Bugün içimizde dört asrın zihniyeti ve müesseseleri çarpışmaktadır. Kara sapanla pulluk, kağnı ile otomobil, şimendiferle kervan, el tezgâhiyle makine, çıra ile elektrik yanyana yaşıyor. Bu mücadeleleri içimizde serbest bırakırsak, Yirminci asrın modern sanayii, bankaları ve trostleri (kapitalizm), Onaltıncı asrın çiftçisini, esnafını ve sanatkârını ortadan silecektir. Köyler boşalacak, esnaflık çökecek, işçi ordusu çoğalacaktır. Bu orduyu ise, ancak istihlâk hududu, memleket hududu ile kayıtlı olan bir piyasa doyuramıyacağından, Avrupa'da sanayiin kurulmasından ancak bir asır sonra başlayan sosyal huzursuzluk ve hareketler derhal içimizde baş gösterecek, ve Avrupa'da dört asırda inhilâl eden köylü ziraati ve esnaflık bizde, bir kaç senelik kısa bir mukavemetten sonra çökecektir.»

Aradan 36 sene geçmiş olmasına rağmen bu satırların yazarı hâlâ ay-

nı şeyleri söylemekte ve yazmaktadır. Şu satırlar da kitaptan aktarılmıştır :

«İktisadî devletçilik, bir sınıf hesabına memleketin servetlerini işlettiren ve kazancı ve refahı bol insanlar yanında işsiz ve aç insan sürüleri meydana getiren bir sistem değildir. Devlet her sınıf halkı yalnız kanun önünde değil, ekonomik çalışmalarında da himaye eder. Herhangi bir sınıfın ve her hangi bir şahsın diğerlerini istismar etmesine yarayacak her kanun ve tedbir, büyük millî menfaatlere aykırıdır.»

Gelişi güzel aktardığım bu satırlar, kalkınmanın yalnız ekonomik değil, sosyal bir mesele olduğunu ifade için kitapta yer almıştır. Fırsatlardan yararlanarak birden bire zengin olanlar arasında kazandıkları paralarla yatırım yapıp kalkınmamıza hizmet edenler çıksa bile, ben bu yolu sakat ve tehlikeli bulmaktaydım. Bir kere zenginliğin kaynağı devlet oluyordu. Gümrükleri yükselten, şimendifer yapımı için müteahhitlere bol para veren, dövizsizlik yüzünden mal gelemediği için karaborsayı yaratan devletti. Bu gibi yollarla çabuk para kazananlar, endüstriye yatırım yapsalar bile, çok kolay ve çabuk para kazanmak için kapkaç sanayii kuracaklardı. Han bodurumlarında, mahalle aralarındaki salaşlarda, eski binalarda fabrikalar mantar gibi yerden bitiyor; en adi cinsten çıkarılan malları piyasada dünya fiatlarının bir iki misli yükseğine satılıyordu. Bu devirlerde hiç bir özel teşebbüsün modern bir fabrika kurduğu, ya da çekirdekten yetişmiş sanayi erbabının işini modernleştirdiği görülmemiştir. Dışarıdan çubuk halinde çelik teller getirip (çünkü sanayi ham maddesi diye bunların ithali kontenjan dışıydı) zımba makinesinde bunları çivi haline sokan ve dört misli fiata satan açık gözler çıkmıştı. Bizde böyle gözü açık insanlar az olduğundan, hattâ bulunmadığından bunların hemen hepsi dilimizi bile konuşmayan vatandaşlarımız, ya da ecnebi oluyordu. Tabii hepsinin paravana olarak kullandıkları, çoğu iktidara yakın adamları da vardı.

GAZİ seyahati sırasında İstanbul'u gezerken, gördüğüm manzara karşısında kafam allak bullak olmuştu. Nasıl bırakıyoruz, nasıl bırakırlar bu işleri böylesine? Gümrükleri eğer sanayi kurmak için yükseltmişsek, vereceğimiz müsaade de mutlaka en modern tesisler kurmak şartı olmalıydı. Sonra önüne gelen, her istediği malı yapamamalıydı. Çünkü biz gümrükleri aynı zamanda Hazineye gelir sağlansın diye yükseltmiştik. Oysaki, ham madde diye çok az gümrüğü olan mallar serbestçe memlekete giriyor; mamûl maddeler ağır gümrükten maada kontenjanda da yer verilmediğinden giremiyordu. Bu malları imâl eden kapkaç sanayii, devletin alacağı gümrüğü fiat kanaliyle ve hattâ fazlasiyle halktan tahsil ediyordu.

Bu konudaki mücadelem, bir sene sonra, Parti ile aramı büsbütün açarak; GAZİ'yi de şeref duyduğum teveccühünden beni yoksun bırakacak ve sonra da umum müdürü olduğum İstanbul Liman Şirketinden uzaklaştıracak olaylara sebep oldu. Sırası gelince uzun uzadıya anlatacağım bu bahsi burada keserek kitabın buğday kısmının çok kısa bir özetini yapacağım.

KİTABIMDA 60 sahife buğday meselesine, 31 sahife vergi reformuna ayrılmıştı. Ama ikisi birbirine şu bakımdan bağlanmıştı :

Köylü vergilerin ağırlığından, tahsildarların baskısından, çiftinin çubuğunun vergi dolayısiyle satılmasından son derece şikâyetçiydi. Ne topluyorduk acaba vergi olarak köylüden? Şaşırıp kalacaksınız. 15 milyon lira sayım vergisinden 7.5 milyon lira da arazi vergisinden!.

Bu iki vergi okadar güç tahsil ediliyordu ki.. Heyetler kuruluyor; tahrirler yapılıyor, tahakkuk ve tahsil, sonra icra, hapise kadar takip. Aman efendim; belki Hazine aldığını harcıyor; üstelik nüfusumuzun % 80 ini teşkil eden köylü hükümetten, devletten yaka silkiyor, kaçıyor.

Gidip görmek ne iyi şey.. Trabzon civarında yalnız öküzleri değil, yatakları ve kapkacakları satılmış, sonra da hapse atılmış köylüler gördüm. Sivas'ta köylünün en büyük şikâyeti, derdi sayım vergisiydi. Meradan sürüleri alıp vergi tahsili için pazarda yarı fiatına satmışlardı. Yapağı ve tiftik bu yıl para etmediği için sürü sahiplerinin çoğu vergiyi ödeyememişlerdi.

750 bin kilometre kare bir mem-

lekette köylere kadar yayılmış bir teşkilât olacak; bu kadar uğraşılacak; zulüm ve baskı yapılacak; sonunda topu topu birinden 15, ötekinden 7 buçuk ki toplam olarak 22 buçuk milyon vergi alınacak!. Kaldıramaz mıyız bu iki vergiyi birden? Asırlarca devletin zalimce ve insafsızca vergi yumruğu altında ezilerek kuru toprakta sürünmeye veya ölmeye bırakılmış Türk köylüsüne devlet:

«Artık senden on para vergi almıyacağım» diyemez mi?

Bunu der ve yaparsa o zaman, çok beceriksiz metodlarla uygulandığı için, halkı bir kat daha devletten soğutmaya ve uzaklaştırmaya yaramış olan devrimlerin yayılması da kolaylaşacak. Köylüye kendini düşünenlerin başında bulunduğu duygusunu aşılayacak; ekonomik ve sosyal idarî faydaları da bunların yanında caba...

NASIL olur bu iş?

Gayet kolay.. Bir taşla iki kuş vuracağız :

Köylü buğdayını İç Anadolu'da kilosunu 3 kuruştan fazlaya satamıyor. Geçen sene fiat 14 kuruştu. Devlet olarak ben ondan buğdayı 8 kuruşa alsam, köylü bayram etmez mi? Değirmenlere buğdayı devlet ya geçen seneki fiattan satacak, ya da bir iki kuruş eksiğine. Yapacağız hesabımızı; alım ve satım fiatları arasındaki marjı hesaplayacağız, aradan vergiyi tahsil etmiş olacağız.

Ben biraz daha ileri giderek yalnız sayım ve arazi vergilerinin değil, her yerde şikâyet konusu olan öteki vergileri de, yerlerine modern olanları süratle konmak şartiyle, bir süre kaldırabiliriz diyordum. Kazanç vergisinden bütün memlekette tahsil edilen 13 milyon, müsakkafat vergisinden 8 buçuk milyon lira idi. Vakıa devlet bütçesinin 200 milyondan ibaret olduğu bu yıllarda doğru vergiler epi yer tutuyor. Bunlar devlet gelirlerinin %20 sini teşkil ediyor. Fakat bu vergiler okadar ilkel, okadar ıslah edilmesi imkânsız, uygulaması okadar masraflı ki, şu buhran sırasında kaldırıp buğday fiatları arasında hepsini yediriverirsek, herkes bayram edecek. Hemen vergi reformu çalışmalarına başlamalı, şüphesiz .

OKUYAN YAZMIYOR, YAZAN OKUMUYOR

— Bu kadar güzel fikirleriniz var, neye yazmıyorsunuz?

— Birader; okumaktan yazmaya vakit bulamıyorum ki. Siz (bir isim söyleyerek) şu kitabı okudunuz mu?

— Hayır azizim; benim de yazmaktan okumaya vaktim olmuyor ki!

İŞTE benim teklifim, Kristof Kolombun yumurtası kadar basit.

Ama neden ben bulup teklif ettim? Kristof Kolomp yumurtayı, Amerika'yı keşfettikten sonra oturttu. Ben buğday ve vergi davâsını tek başıma çözüp sonra: «işte ne basit bir işmiş» diyebilecek adam durumunda değildim.

Memleketi GAZİ'nin maiyyetinde gezip gören, dertlere devâ aramak ve göstermek vazifeleri olan insanlar, seyahatte bulunan büyükler ve arkadaşlarım nasıl bunları görmediler? Aramızda maliye mütehassısı da vardı. Sonraları Merkez Bankasında müdür, çeşitli yerlerde idare meclisi re-

isi filan olarak - Allah uzun ömürler versin - varlık içinde mesut bir hayat süren bu arkadaş bile, meselâ Sayım vergisinin filan ay yerine falan ayda tahsil edilmesi, itiraz komisyonlarının şu şekilde teşkili, verginin taksitlenmesi gibi konularda teklifler ortaya sürdü. Bu vergi kökünden kalkmalıdır diyen olmadı.

Sayım vergisi, diğerleriyle birlikte, modern vergicilikle ilgisi olmayan çok ilkel vergiydi. Hesap ediyorum ve kitabımda açıklıyordm: (sahife 147)

«Bu vergilerde vergicilik bakımından bir sistem bulamayız: Sayım vergisi hayvanlardan ve hattâ çift hayvanlarından alınan bir nevi maktu sermaye vergisidir. O şekilde maktudur ki, ne hayvanların kıymeti ne de hasılâtı nazara alınmaz; bütün Türkiye'de aynı tarife üzerinden tahsil olunur. Vergi nispeti sermayenin % 6 sı ile 60'ı arasındadır. Eğer hasılât vergisi ise bu nispet % 50 yi bulur.»

Sayım vergisinden başka diğer vergiler de ilkel.. Bunlar Fransa'da staj görmüş maliye müfettişlerimizle bizim geleneksel maliye memurlarımızın eseri. Birinin nazariyesini öteki tatbikata koymuş, ve sözde modern diye getirilen vergilerin hepsi kuşa dönmüş.

İKTİSADÎ devletçilikte devlet gelirleri yalnız vergilerle değil fiatlar arasındaki marjlarla sağlanacak. Bu devletçilik geliştikçe belki bu marjlar vergilerin getirdiği geliri bile aşacak.

Bu işe buğdaydan başlamak lâzım. Tabii alım satım fiatları arasında doğacak farktan devlet Hazinesine gelir sağlanması ve bununla köylünün cılız omuzlarına yükletilmiş doğru vergilerin kaldırılması bir ek fayda olarak ortaya atılıyor. Asıl maksat, Türkiye'yi dışarıdan buğday getirmeye mecbur bir memleket olmaktan kurtarmak ve bu vasıta ile zirai reforma girişmek.

Türkiye oldum olası buğday ve un ithâl etmiş; aşağı yukarı her yıl ihtiyacının % 15-20 oranındaki kısmını dışarıdan satın almış. 1908 denberi yayınlanmış gümrük istatistiklerine bakıyorum: Birinci Dünya Savaşına kadar ithâl ettiğimiz buğdaylar için yılda ortalama 2 milyon altın lira ödemişiz. Bu rakam bütün ihracatımızın ortalama %15 ini karşılıyor. Cumhuriyet'ten sonra da bu durum bozulmamış. Yalnız 1930 da fazla mahsülümüz olmuş ve buğday ih-

racatçısı durumuna girmişiz. Bunun sebebi de buğdayın kilosuna 6 buçuk kuruş gümrük konduğundan piyasalarımızda buğday dünya fiatlarının iki misline çıkması yüzünden istihsâl çoğalmış. Durum açık: Memlekette üretim, ihtiyacımızdan fazla oldu mu felâket başlıyor. Çünkü gümrük duvarları, Nasreddin Hocanın türbesindeki kilit gibi, bir işe yaramıyor. Fiatlar dünya piyasalarına göre ayarlanıyor. Yani bir seneden öbürüne yarıdan fazla düşüyor. O zaman da üretim duruyor, fiatlar iki misline yükseliyor ve dışarıdan buğday getirmeye mecbur kalıyoruz.

Ekonomimizin temeli buğdaya dayanıyor. Bir yıldan ötekine buğday fiatları alt üst olursa, ekonomimiz de alt üst olur. Bundan kurtulacağız; sabit, istikrarlı bir fiata kavuşacağız. Sonra istihsali modernleştireceğiz. Dünya fiatlarına uygun maliyette buğday istihsal edeceğiz. Okadar çok boş duran topraklarımız var ki.. Makinalı ziraat yapacağız, hattâ devlet eliyle büyük çiftlikler kurarak..

Dâvaya böyle el atınca toprakların, tohumların ıslahı, silolar, ambarlar yapımı, örgütlenme gibi faydaların hepsini elde etmek mümkün. Buğday üreticilerini kooperatifleştiriyorum, Toprak Mahsulleri Ofisini bu kooperatiflerin kuracağı Birlik haline koyma da programın içine giriyor. Kısası dört başı mamur bir iş teklif ediyorum.

KİTABIMIN yayınlanmasından dört ay kadar sonra idi. Bir iş için Ankara'ya gitmiştim. Belvü palas otelinde yüksek mühendis Haydar beye (merhum Haydar Emre) rastladım. Haydar bey, Ankara'da birçok işler yapmış, tanınmış, dürüst ve memleket dâvalariyle uğraşmaktan kendini alamayan bir zatti. Anadolu - Bağdat demiryollarında İdare meclisi âzası olarak bulunduğum sıralarda tanımıştım. Bilecik'le Karaköy arasında meşhur Başağa köprüsünü yapan müteahhitti. Yanıma geldi ve bana şunları söyledi :

«— Hamdi; bey dün gece İsmet Paşa'nın evindeydim. Birçok kimseler de vardı. Senin buğday meselen konuşuldu. Paşa benim de fikrimi sordu. Konu hakkında birşey bilmediğim için cevap veremedim. Ama toplantıda bulunanlar aleyhinde konuştular; haberin olsun.»

İstanbul Liman Şirketi Umum Müdürü olduğum için işlerim üzerinde bilgi vermek vesilesiyle Sayın Başvekil İsmet Paşa'yı ziyaret etmek istedim. Maksadım, tezimi savunmaktı. Görüşmem mümkün olmadı; randevı alamadım. Oysaki daha yedi se-

70 YIL ÖNCE MAARİFİMİZ :

1315 Hicrî senesi (1897) Maarif yıllığına göre Osmanlı imparatorluğu nüfusu 18 milyonu İslâm, 6 buçuk milyonu Hıristiyan ve Yahudi olmak üzere toplam olarak 24 buçuk milyondur.

Mekteplere gidenler :

İslâm	**36.050**
Hıristiyan ve Yahudi	**123.210**
	159.168

Medreselere gidenler 85.168 adedi de yukarıki rakama eklenirse İslâm nüfusun okuyanlarının sayısı 111.218 e çıkar. Yani İslâmlardan binde 61, Hıristiyan ve Yahudilerden ise binde 200 ü okumaktadır.

kiz ay evvel, Atatürk'le seyahate çıkacağım sıralarda, değerli iltifatlarını benden esirgememişlerdi. Demek kötü kişi olmuşum!.

GAZİ'nin kitabımı okuyup okumadığını tabii bilemiyordum. Ama O'nun da teveccühünü kaybettiğimi anlıyordum. Fikirlerimi birazcık olsun dikkate değer bulsalardı, emirleri üzerine kendilerine sunmak üzere hazırladığım raporu isterler, okurlardı.

Gidip Fırka Umumi kâtibi Recep beyi makamında gördüm. Babacan, arkadaş, vefakâr tanıdığım Recep beyle aramda aşılması güç bir duvarın gerilmiş olduğunu hemen sez dim. Sanki ben beraber ceviz oynadığı, senli benli konuştuğu, kardeşim diyerek lâtifeler yaptığı adam değildim!. Odasına beni kabul ettiği zaman oturduğu koltuktan kımıldamadı bile. Asık bir suratla karşısındaki iskemleye buyur etti, ve «Nasılsınız Hamdi bey?» diye hal hatır sorduktan sonra ne istediğimi sordu :

«— Ankara'ya gelmiştim de ziyaret edeyim, dedim.»

«— Teşekkür ederim, ne kadar kalacaksınız?»

«— Buğday meselesi için emrederseniz ilgililerle konuşmak için uzunca zaman kalabilirim. Bilmem kitabımı okudunuz mu?»

«— Kalmanıza lüzum görmüyorum. İstanbul'da liman işleri nasıl?»

Ne kitabımı alıp okuduğundan söz etmiş, ne de buğday tezimin üzerinde durmaya lüzum görmüştü. Resmî ve soğuk geçen bu ziyareti kısa keserek yanından ayrıldım.

YÜZÜME her kapı kapanmış ama, huy canın altında; ben işin arkasını bırakır mıyım hiç? Mecliste, yolda, otelde, nerede olursa olsun kimi görürsem hemen buğday davâsından söz ediyorum. O günlerdeki halimi şimdi hatırladıkça, bu zavallılığıma, bu bir saplantı fikir etrafında kendimden geçmişliğime hem gülüyor, hem acınıyorum. Ben buğday alım satımı devlet eline geçsin; fiat onun tarafından tespit edilsin ve istikrara kavuşturulsun, diyecek yerde: «Buğday inhisarını bana verin» diye çalışsaydım, bu kadar kötü kişi olmazdım. Yanımdan kaçanlar, lâfımı kısa kestirip ayrılanlar, sözlerimi henüz bitirmeden hemen itiraza kalkışanlar çoktu ama, ben yine aldırmayarak rastladığıma musallat oluyordum. Çoklariyle konuşmamız :

«— Fakat buğday inhisarını kurmak çok güç; okadar para nereden bulunur? Devlet bu işleri nasıl yapar? Ben kitabınızı da okurum. Fikir dikkate şayan olsa bile tatbiki imkânsız. Bu meselede hükümetin görüşü başka..» gibi bir itirazla kesiliyor, son buluyordu.

Fikirlerime seyahat esnasında tek taraftar olan ve bana son zamanda bir mektup da yazarak hükûmetin ve Fırkanın bu konudaki görüşlerini bildiren Memduh Şevket bey bile artık konuşmaları tatlı lâtifelerle kesmeyi tercih ediyordu.

Oysaki buğday krizi bütün şiddetiyle devam etmekteydi. Yeni mah sul gelmiş çatmıştı. Fiatlar yine müstahsili idare edemiyecek kadar düşüktü. Öbür tarafdan gümrük himayeleri, vergiler ve saire dolayısiyle sanayi ve ithalât eşyası fiatları çok

yükselmişti. Köylü bir fiat makası altında inliyor, ve buna çare bulmak lâzım denince en yetkili ağızlar:

«— Efendim, buğady milletlerarası bir meseledir; çok girift bir iştir. Avrupa'da, siyaset âleminde milletlerarası ziraî kredi meselesi konuşuluyor. Bakalım bu bir olumlu sonuca varır da, biz de bu krediden yararlanırsak, o zaman köylüye kap kacak alırız; kredi veririz; rasyonel ziraata alıştırırız; tabiî böylelikle kendiliğinden buğday meselesi de hallolur.» diyorlar, ve bunu işitenler de:

«— Doğru, başka yapacak şey yok..» diye vicdanları müsterih yaşa-

yıp duruyorlar; hattâ milletin en büyük kudretini elinde tutan Fırka büyük kongresinde bunu söyleyen zata teşekkür ediyorlar.

ŞİFA verecek ilâç elimde olduğu halde elimi uzatarak bu ilâcı içiremediğimden dolayı, gözümün önünde, bir hasta ölüme gidiyor. Buğday fiatlarını tutmak, bunun için de memlekete yaygın bir teşkilât kurmak lâzımdı. Bunu ayni zamanda istihsallerimizi organize etmeğe doğru diğer tedbirler takip etmeliydi. Aksi halde Türkiye, ıstırap ve buhran içinde, her zaman tehlikeye kucak açmış bir memleket olarak yaşıyacaktı. Bu kadar hayatî olan bu dâvayı asıl işitmesi gerekenlere duyurmak üzere her vasıtaya başvurdum; ve hattâ Memduh Şevket'in yazdığı gibi, bu konuda vazifelerimi fazlasıyle yaptım. Fakat bu durum beni tatmin etmekten uzak...

Buna rağmen elimden geldiği kadar çalışıyorum. Gazeteci arkadaşlarla, bu arada gazetesi en çok satılan ve Ankara'da şahsen sözü dinlenen mebus ve gazeteci Yunus Nadi beyle sık sık temas ediyor; hep buğday konusunu, ve köylüyü ezen fiat makasını anlatarak kendisini kazanmaya çalışıyorum.

Gelecek yazı :

MÜCADELE DEVAM EDİYOR...

(Basın : 20522 — 12366)

İstediğiniz gün. Doğruca Amerika'ya. Ancak bizimle!

Sizi, haftanın hangi günü isterseniz o gün, doğruca Birleşik Amerika'ya ancak biz götürebiliriz. Hakikatte, her hafta 10 seferimiz var. Amerika'daki ilk uğrağımız da New York. Dahası var: Eğer Kaliforniya'ya gitmekte iseniz, hiçbir fazlalık ödemeden New York'ta kalabilirsiniz. Sonra sizi oradan dosdoğru Kaliforniya'ya götürürüz. Başka yerleri de mi soruyorsunuz? Baltimore ve Washington D.C. için de haftada üçer seferimiz var. Tafsilât için PanAm seyahat acentenize yahut bize müracaat ediniz. Sonra da Amerika'yı keşfetmek üzere bizimle uçunuz. Seferlerden çoğunda "Havada Eğlence" programımızdan istifade edebilirsiniz.*
Bizimle uçarken mevcudun en iyisi ile uçmakta olduğunuzdan emin olacaksınız.
Bu da güzel bir histir.

İstanbul : Hilton Methali, Tel : 47 45 30
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı, Tel : 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel : 33 4 72
Adana : Agba Oteli, Tel : 15 01

PanAm gidişe azamet verir.

Dünyanın en tecrübeli havayolu

* Arzuya bağlı, munzam ücret 2.50 dolar.

(Yeni Ajans : 112)

Bu Grup

Caterpıllar Makinalarınıza Hizmet edenlerden sadece bir ekiptir. Daha yüzlercesi sessizce müşküllerinizi yenmektedir.

ÇUKUROVA

İTHALÂT VE İHRACAT T.A.Ş.

ADANA	**ANKARA**
Hava alanı karşısı	Mithatpaşa Cad. 13
No. 420 - P.K. 82	YENİŞEHİR
Telefon: 4723	Telefon : 12 44 60
İSTANBUL	**İZMİR**
Büyükdere Cad.	Gazi Bulvarı
No. 14 - ŞİŞLİ	No. 29 - P.K. 608
Telefon : 47 48 30	Telefon : 24159

TELGRAF VE TELEKS : ÇUKURTAŞ

Caterpillar, Cat ve Traxcauator Caterpillar Traktör Co. ait tescil edilmiş markalardır.

(Barış : 58)